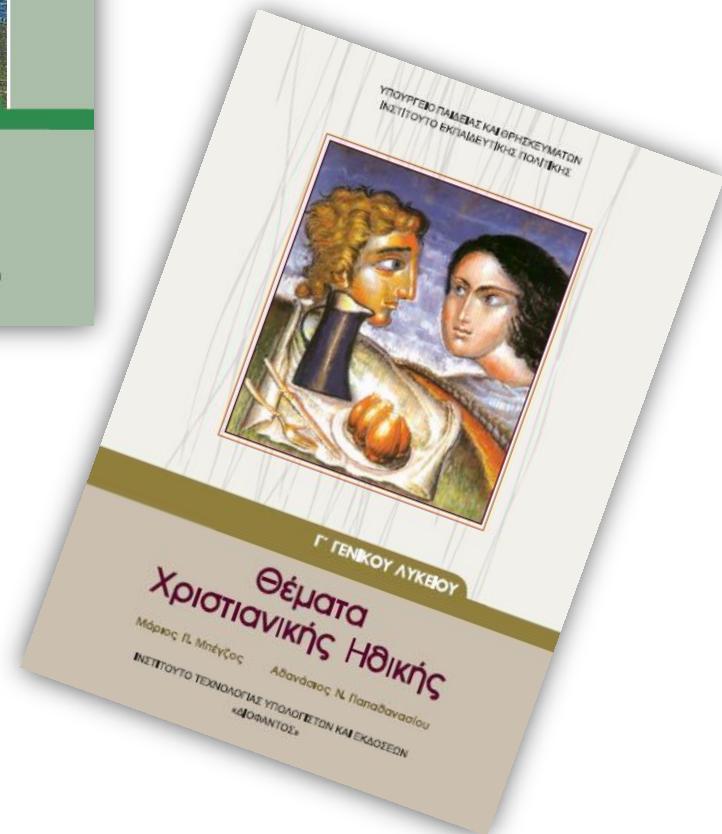
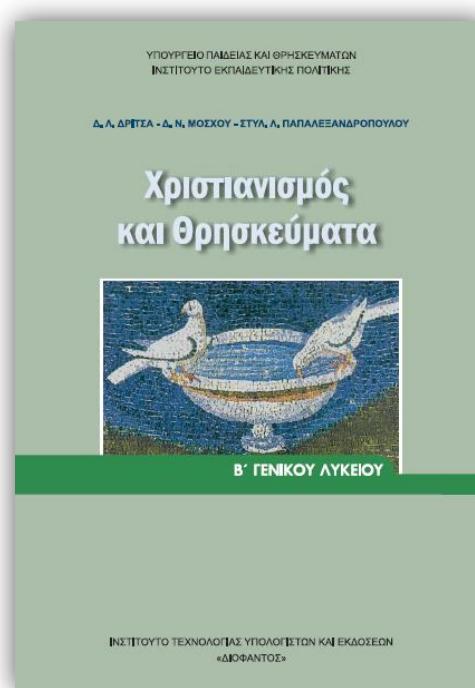
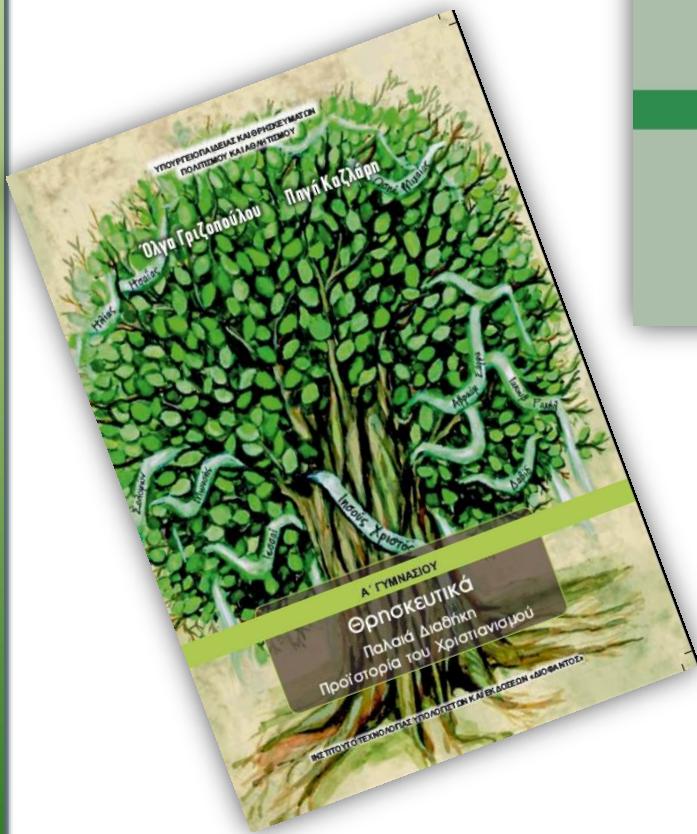

«... καὶ εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλὸν» –
Περιβάλλον και μάθημα θρησκευτικών

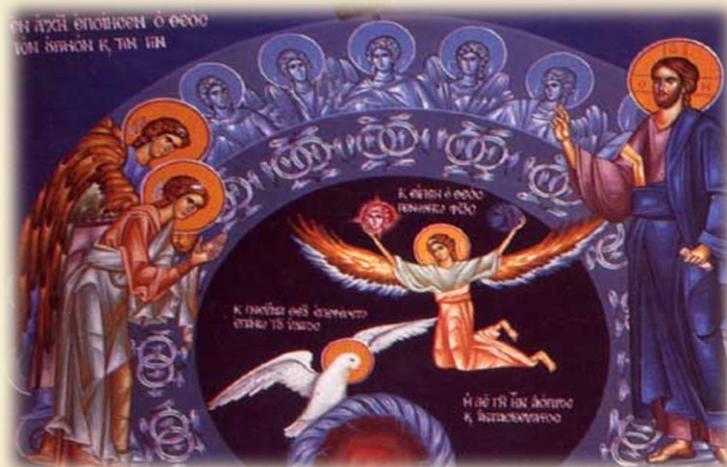
ДИКОЕ КОНСТАНТИНОВО ЗАМ. ПЕТРОПАВЛ
СКИ НЕВІДНО ВІДОБУЛОДІВСЬКОЮ ТА ПАДАН

¹ Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ² ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. ³ καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς.

4καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ὅτι καλόν·

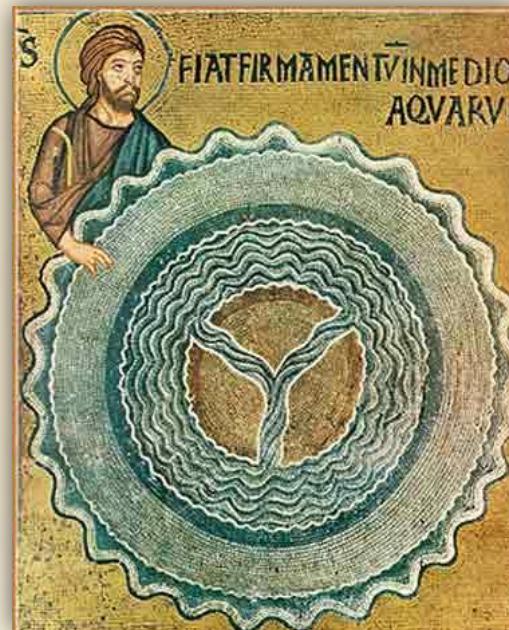
καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους. ⁵ καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα. καὶ ἐγένετο ἐσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ,

ἡμέρα μία.

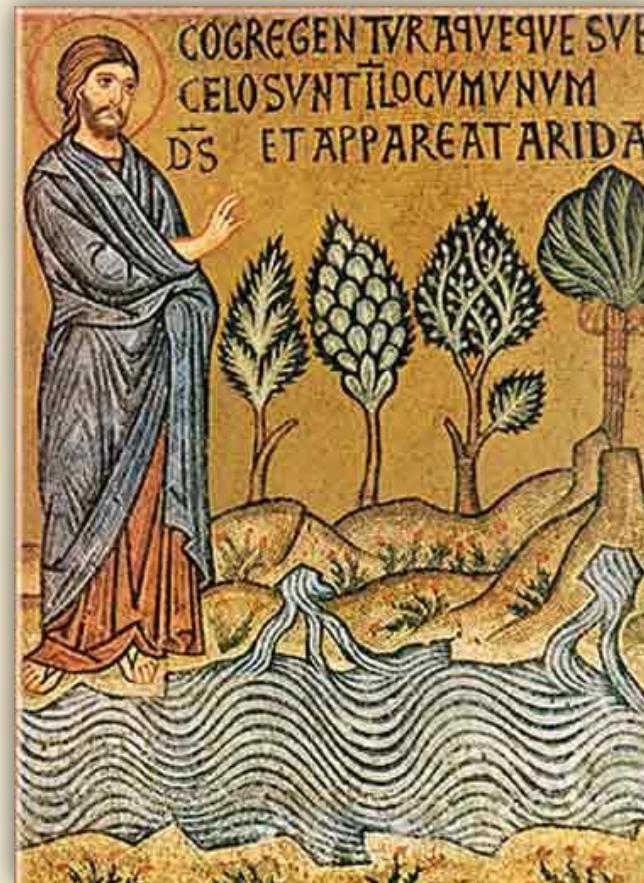
⁶Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀνὰ μέσον ὕδατος καὶ ὕδατος. καὶ ἐγένετο οὕτως. ⁷καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα, καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος.

⁸καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα οὐρανόν.
καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν, καὶ ἐγένετο ἐσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα δευτέρα.

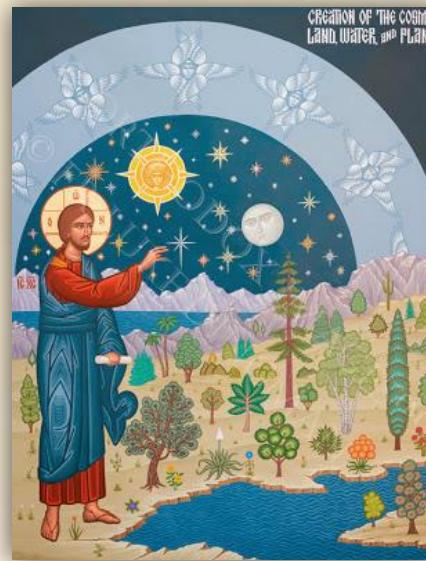
⁹Καὶ εἶπεν ὁ Θεός·
συναχθήτω τὸ ὕδωρ τὸ
ύποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς
συναγωγὴν μίαν, καὶ
όφθητω ἡ ξηρά. καὶ
έγένετο οὕτως. καὶ
συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ
ύποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς
τὰς συναγωγὰς αὐτῶν,
καὶ ὥφθη ἡ ξηρά. ¹⁰καὶ
ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὴν
ξηρὰν γῆν καὶ τὰ
συστήματα τῶν ὑδάτων
ἐκάλεσε θαλάσσας.

καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι
καλόν.

11 καὶ εἶπεν ὁ Θεός·
βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην
χόρτου σπεῖρον σπέρμα
κατὰ γένος καὶ καθ'
όμοιότητα, καὶ ξύλον
κάρπιμον ποιοῦν καρπόν,
οὐ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν
αὐτῷ κατὰ γένος ἐπὶ τῆς
γῆς. καὶ ἐγένετο
οὕτως. 12 καὶ ἐξήνεγκεν ἡ
γῆ βοτάνην χόρτου
σπεῖρον σπέρμα κατὰ
γένος καὶ καθ' ομοιότητα,
καὶ ξύλον κάρπιμον

ποιοῦν καρπόν, οὐ τὸ
σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ
κατὰ γένος ἐπὶ τῆς
γῆς. 13 καὶ **εἶδεν ὁ Θεός,**
ὅτι καλόν. καὶ ἐγένετο
ἐσπέρα καὶ ἐγένετο
πρωΐ, **ἡμέρα τρίτη**.

¹⁴Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τῆς ἡμέρας καὶ ἀνὰ μέσον τῆς νυκτός· καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς· ¹⁵καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ,

ῶστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἐγένετο οὕτως.

¹⁶καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσω εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός, καὶ τοὺς ἀστέρας. ¹⁷καὶ ἦθετο αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς ¹⁸καὶ ἄρχειν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς καὶ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς

καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους. καὶ **εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν.**¹⁹καὶ ἐγένετο ἐσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, **ἡμέρα τετάρτη**

20 Καὶ εἶπεν ὁ Θεός·
ἔξαγαγέτω τὰ ὕδατα
ἔρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν
καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ
τῆς γῆς κατὰ τὸ
στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ.
καὶ ἐγένετο οὕτως. 21 καὶ
ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ κήτη
τὰ μεγάλα καὶ πᾶσαν
ψυχὴν ζώων ἔρπετῶν, ἃ
ἔξήγαγε τὰ ὕδατα κατὰ
γένη αὐτῶν, καὶ πᾶν
πετεινὸν πτερωτὸν κατὰ
γένος. καὶ

εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλά.

22καὶ εὐλόγησεν αὐτὰ ὁ Θεός, λέγων· αὔξανεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὰ ὕδατα ἐν ταῖς θαλάσσαις, καὶ τὰ πετεινὰ πληθυνέσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς. 23καὶ ἐγένετο ἐσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, **ἡμέρα πέμπτη**.

24 Καὶ εἶπεν ὁ Θεός·
έξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν
ζῶσαν κατὰ γένος,
τετράποδα καὶ ἔρπετὰ
καὶ θηρία τῆς γῆς κατὰ
γένος. καὶ ἐγένετο
οὕτως. 25 καὶ ἐποίησεν ὁ
Θεὸς τὰ θηρία τῆς γῆς
κατὰ γένος, καὶ τὰ κτήνη
κατὰ γένος αὐτῶν καὶ
πάντα τὰ ἔρπετὰ τῆς
γῆς κατὰ γένος αὐτῶν.
καὶ **εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι**
καλά.

26 καὶ εἶπεν ὁ Θεός·
ποιήσωμεν ἄνθρωπον
κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ
καθ' ὄμοίωσιν, καὶ
ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων
τῆς θαλάσσης καὶ τῶν
πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ
τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς
γῆς καὶ πάντων τῶν
έρπετῶν τῶν ἔρπόντων
ἐπὶ γῆς γῆς. 27 καὶ
ἔποιησεν ὁ Θεὸς τὸν
ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα
Θεοῦ ἔποιησεν αὐτόν,

ἀρσενὶ καὶ θῆλῃ
ἔποιησεν αὐτούς. 28 καὶ
εὔλόγησεν αὐτοὺς ὁ
Θεός, λέγων· αὐξάνεσθε
καὶ πληθύνεσθε καὶ
πληρώσατε τὴν γῆν

καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς
καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων
τῆς θαλάσσης καὶ τῶν
πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ
πάντων τῶν κτηνῶν καὶ
πάσης τῆς γῆς καὶ
πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν
ἑρπόντων ἐπὶ τῆς
γῆς.²⁹ καὶ εἶπεν ὁ Θεός·
ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πάντα
χόρτον σπόριμον σπεῖρον
σπέρμα, ὃ ἔστιν ἐπάνω
πάσης τῆς γῆς, καὶ πᾶν
ξύλον, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ
καρπὸν σπέρματος

σπορίμου, ὃμιν ἔσται εἰς
βρῶσιν.³⁰ καὶ πᾶσι τοῖς
θηρίοις τῆς γῆς καὶ πᾶσι
τοῖς πετεινοῖς τοῦ
οὐρανοῦ καὶ παντὶ ἑρπετῷ
ἑρποντὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὃ ἔχει
ἐν ἑαυτῷ ψυχὴν ζωῆς, καὶ
πάντα χόρτον χλωρὸν εἰς
βρῶσιν. καὶ ἐγένετο
οὕτως.³¹ καὶ **εἶδεν ὁ Θεὸς**
τὰ πάντα ὅσα ἐποίησε,
καὶ ἴδοὺ καλὰ λίαν. καὶ
ἐγένετο ἐσπέρα καὶ
ἐγένετο πρωΐ, **ἡμέρα ἔκτη**

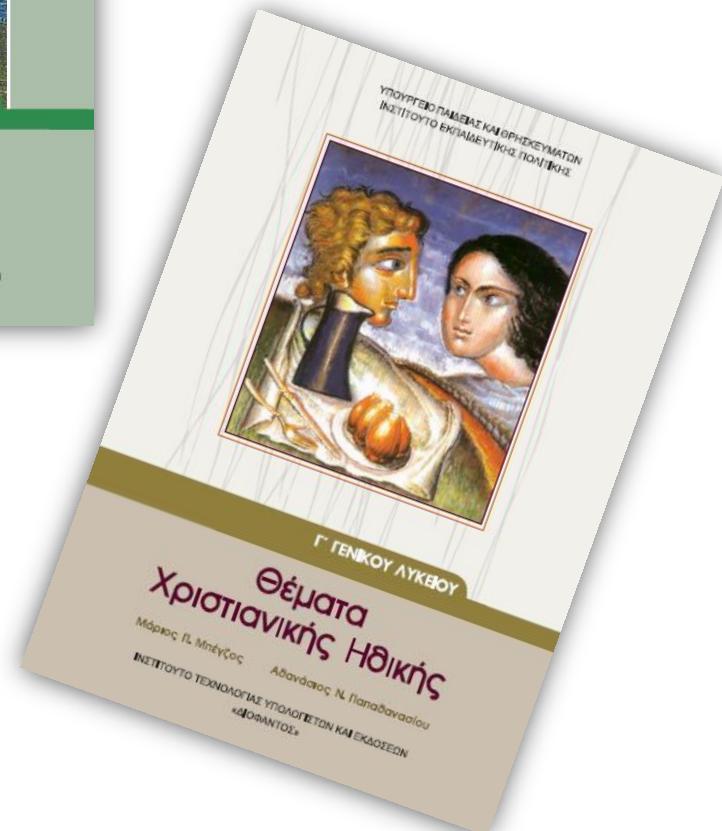
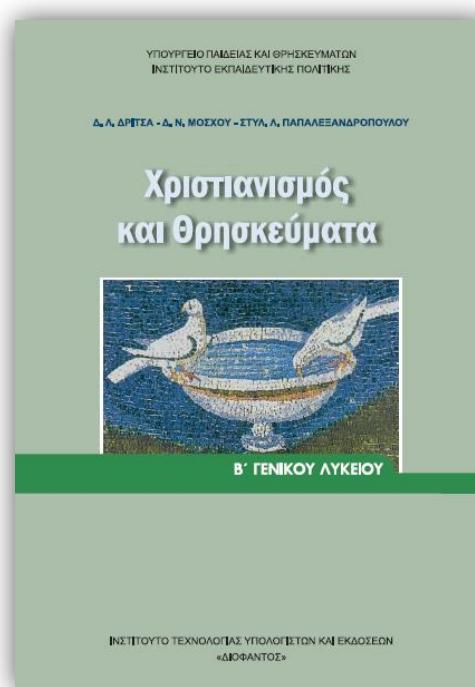
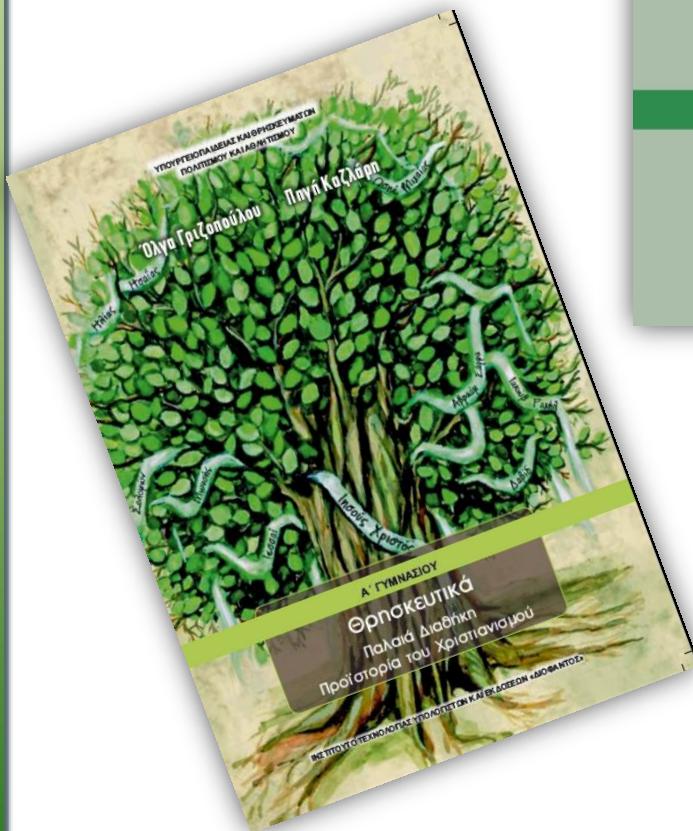
2. 7 καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.

8 Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολὰς καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε.

25. «Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν»: η δημιουργία του κόσμου

α) Ο κόσμος γύρω μας: ένα καθημερινό θάσμα!

Οσο κι αν οι περισσότεροι από εμάς ζούμε σε γκρίζες πόλεις, η ομορφιά της φύσης δεν πινει να μας εκπλήσσει. Με τον ήμιο που προβάλλει πίσω απ' τα τσιμεντένια κτήρια, το χαμομηλάκι που φύτρωσε τυχαία σε μια γωνιά, τα γρανίνα μιας γλάστρας, το κελάδισμα ενός πουλιού, τα κατακόκκινα μήλα πάνω στο τραπέζι μας. Τόσες πολλές εικόνες χρώματα, ήχοι, μυρωδιές, γεύσεις!

Μεγάλες εκπλήξεις μας περιμένουν κι όπως αφήσουμε τους αριθμούς να μιλήσουν. Μια μεγάλη οξιά έχει περίπου 350.000 φύλλα. Όλα μαζί απλωμένα σχηματίζουν μια έκταση 750 μ², σαν ένα γήπεδο ποδοσφαιρίου. Απ' αυτά τα φύλλα, σε μια ζεστή μέρα εξατμίζονται 300 λίτρα νερό. Γι' αυτό νιώθουμε τέτοια δροσιά όταν καθόμαστε στον ίσκιο της. Μια οξιά καθαρίζει κάθε χρόνο χιλιά κιλά σκόνη και τοξικά αέρια απ' τον αέρα, περισσότερο δηλαδή κι από ένα καλό φίλτρο. Παράγει καθημερινά τόσο οξυγόνο, ώστε 20 παιδιά να έχουν καθαρό αέρα να αναπνέουν.

Ένα σπουργίτι φτερουγήζει 13 φορές το δευτερόλεπτο. Κανένας άνθρωπος δεν έχει τέτοια δύναμη! Ο ξηριάς κολυμπάει με ταχύτητα 90 χλμ. την ώρα, ενώ ένας πρωταθλητής της κολύμβησης φτάνει ίσα ίσα τα 5 χλμ. Ο πάνθηρας τρέχει 120 χλμ. την ώρα, ενώ ένας δρομέας φτάνει μετά βίας τα 36 χλμ. Το παγκόσμιο ρεκόρ του άλματος είναι σχεδόν 9 μ., ενώ ένας ενοχλητικός ψύλλος μ' ένα του πήδημα υπερβαίνει τα 60 εκ., ξεπερνάει δηλαδή 200 φορές το μήκος του σώματός του.

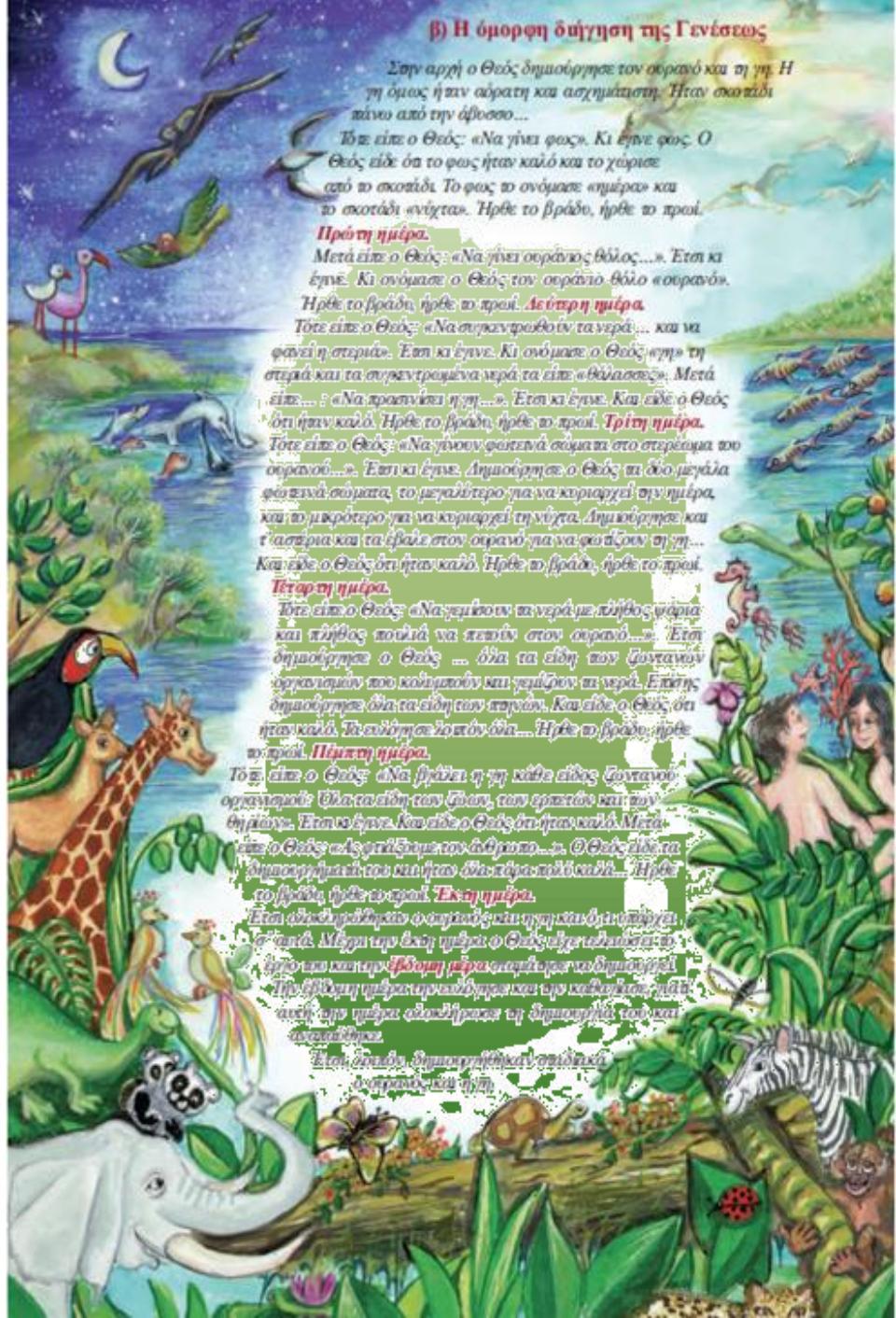
Εξίσου θαυμαστοί είναι οι διάφοροι κύκλοι της ζωής. Ας σκεφτούμε το νερό. Ανθρώποι, ζώα και φυτά χρειάζονται γλυκό νερό για να ζήσουν. Όμως δεν υπάρχει πολύ στη φύση. Μόνο 1 από τα 40 λίτρα του νερού της γης είναι γλυκό. Άλλα ο ήλιος το προσφέρει στη φύση μ' ένα σοφό κύκλο: με τις θερμές του αχτίνες το νερό εξατμίζεται, ανεβαίνει ψηλά, σχηματίζει σύννεφα και ποτίζει σαν πολύτιμη βροχή τη γη.

Πόσα κρυμμένα μυστικά στην κτίση! Πραγματικό στόλιδοι είναι ο κόσμος γύρω μας!

Ας γιρίσουμε στην πρώτη σελίδα της Παλαιάς Διαθήκης στο βιβλίο της **Γενέσεως**, να γνωρίσουμε τη διήγηση για τη δημιουργία αυτού του υπέροχου κόσμου.

Σήμαρα μόλις το
εννέατο πλήρες:
όλα τραγουδούν
στον πλανήτη

Νίκος Καρούζος

β) Η όμορφη διήγηση της Γενέσεως

Σαν αρρή ο Θεός δημιούργησε τον οὐρανό και τη γη. Η γη ήταν αδρατή και ασχηματισμένη. Ήταν σκοτεινό μέντο από την άφεσσο...

Τότε είπε ο Θεός: «Να γίνει φως». Κι έγινε φως. Ο Θεός είδε ότι το φως ήταν καλό και το χώρισε από το σκοτάδι. Το φως το σύμβασε «μύρα» και το σκοτάδι «νύχτα». Ήρθε το βράδυ, ήρθε το πρωινό.

Πρώτη ημέρα.

Μετά είπε ο Θεός: «Να γίνει ουράνιος θόλος...». Επει τη έγινε. Κι ονόμασε ο Θεός τον ουρανό «ουρανό». Ήρθε το βράδυ, ήρθε το πρωινό. **Αερόρη γημάτρα.**

Τότε είπε ο Θεός: «Να συγκραθούν τα νερά... και να φανεί η σπειρά». Επει καί έγινε. Κι ονόμασε ο Θεός «ημέρη» τη σπειρά και τα συγκρατημένα νερά τα είπε «θάλασσα». Μετά είπε: «Να γραντιάνεται ηγετ...». Επει καί έγινε. Κι απέδει ο Θεός δημιουργήσει καλό. Ήρθε το βράδυ, ήρθε το πρωινό. **Τρίτη γημάτρα.**

Τότε είπε ο Θεός: «Να γίνουν φανετά σύμφωνα στο σπρεάριο του ουρανού...». Επει καί έγινε. Δημιούργησε ο Θεός τι δύο μεγάλα φανετά σύμφωνα, το μεγαλύτερο για να κονιαργεί στη γημάτρα και το μικρότερο για να κονιαργεί τη νύχτα. Δημιούργησε και τασφερία και τα φανετά στον ουρανό για να φαίνονται στη γη...

Και είδε ο Θεός ότι ήταν καλό. Ήρθε το βράδυ, ήρθε το πρωινό.

Τετάρτη γημάτρα.

Ιοτε είπε ο Θεός: «Να γρύψουν τα νερά με πλήθος φωριά και πλήθος ποικιλά να λειώνουν στον ουρανό...». Επει δημιούργησε ο Θεός ... δύο τα εδώ τα ποντικάνια σφραγισμένα που καύμασσον και γεμίζουν τη γηρά. Εποτες δημιούργησε δύο τα ειδή των σπειρών. Και είδε ο Θεός ότι ήταν καλό. Τα ειδήρησε κατά τούτο μά... Ήρθε το βράδυ, ήρθε το πρωινό. **Πέμπτη γημάτρα.**

Τότε είπε ο Θεός: «Να γράψει η γη κάθε είδους σαντανό οργανισμούς. Όλα τα είδη των φρού, των εργατών και των ομηρών». Επει δήμηνε. Και είδε ο Θεός ότι ήταν καλό. Μετά είπε ο Θεός «Δε γιατίδισμε την άμμορα...». Ο Θεός είδε τα δημιουργήσαται του κατά τα μέσα της γηράς πάθησε κακό... Ήρθε το βράδυ με την φωτιά. Ήρθε το πρωινό. **Εκατημάτρα.**

Επει φύλαξε μέρη της γης και δέσμωσε τη γη στη γη. Στην άλλη μέρη της γης ο Θεός είδε την ανάπτυξη της γης και την ανάπτυξη της φύσης. Επει με την φύση μέρη μέρα σαράντασε τη δημιουργία της γης με την κατακόκκινη μήλη από τη γη μέρη σλεζερίστηκε τη δημιουργία της γης

Επει σαντανό οργανισμούς και σαντανός την γη.

γ) Εποτίμη και Παλαιά Διαθήκη: μια σύγκρουση που έχει πα ξεπεραστεί

Διαβάζοντας το βιβλικό κείμενο της δημιουργίας του κόσμου σίγουρα νιώθουμε έκπληξη μπροστά στην εικόνα που έχει ο συγγραφέας του για το σύμπαν. Είναι τόσο διαφορετική απ' αυτή που έχουμε σήμερα εμείς! Κι όμως, μια τέτοια περίπτωση εικόνα για το σύμπαν (= κοσμοειδώλο) είχαν οι άνθρωποι της Μεσογείου για αιώνες. Ας προσπαθήσουμε να αναπαραστήσουμε το κοσμοειδώλο όπως το φαντάζονταν τότε οι άνθρωποι: Η γη ήταν ένας μεγάλος δίσκος που στεκόταν πάνω στη θάλασσα στηριζόμενος σε ισχυρές κολόνες. Την κάλυπτε ένας τεράστιος θόλος που συγκρατούσε τα νερά του ουρανού. Από τα ανοίγματα αυτού του θόλου προερχόταν η βροχή! Το σχέδιό μας θα μπορούσε να μοιάζει με το παρακάτω:

Σιγά σιγά οι γνώσεις των ανθρώπων σχετικά με το σύμπαν ολοένα και αυξάνονταν. Χρειάστηκε ωστόσο να περάσουν αιώνες έως ότου γίνει αποδεκτό ότι η γη είναι μόνον ένας από τους πολλούς πλανήτες που περιστρέφονται γύρω από τον ήλιο· ότι δισεκατομμύρια ήλιοι αποτελούν ένα γαλαξία· και ότι το σύμπαν αποτελείται από πολλούς γαλαξίες. Σήμερα μάλιστα μπορούμε να τους φωτογραφίζουμε.

Στη διάρκεια όλων αυτών των αιώνων δημιουργήθηκαν μεγάλες διαμάχες. Απ' τη μια μεριά κάποιοι αρνούνταν τη Βίβλο, επειδή η εικόνα που δίνει για τον κόσμο (το κοσμοειδώλο της) δε συμφωνούσε με την επιστημονική αλήθεια. Κάποιοι άλλοι αρνούνταν τις επιστημονικές αλήθειες, επειδή θεωρούσαν ότι έρχονταν σε αντίθεση με την αλήθεια της Αγίας Γραφής. Το λάθος και των δύο πλευρών βρισκόταν στο ότι ξεχνούσαν πως άλλοι είναι οι σκοποί της επιστήμης και άλλοι της Αγίας Γραφής. Σήμερα αυτή η διαμάχη έχει πια ξεπεραστεί. Και για τους περισσότερους είναι πλέον ξεκάθαρο: ο σκοπός της επιστήμης είναι να ερευνά με επιστημονικούς τρόπους το σύμπαν και να διατυπώνει απόψεις για το πώς δημιουργήθηκε και εξίληχθηκε. Από την άλλη, ο σκοπός της Παλαιάς Διαθήκης, από τότε που γράφτηκε έως και σήμερα, είναι να εκφράζει στα κείμενά της με παραστατικές εικόνες την πίστη ότι ο Θεός έδωσε στα πάντα τη ζωή και δε σταματάει να τη φροντίζει διαρκώς. Ας προσέξουμε ότι ο Μέγας Βασιλεὺς, ήδη από τον 4ο αι. μ.Χ., εκφράζει την άποψη ότι επιστήμη και Αγία Γραφή στην πραγματικότητα δε συγκρούνταν. Γράφει: «Λε μειώνεται ο θαυμασμός μας για τα έργα του Θεού, αν βρεθεί ο τρόπος με τον οποίο έγινε κάποιο από τα θαυμαστά αυτά έργα».

P.G. 29, 25

Προσπαθεί να καταλάβει περισσό τρόπο

- Στις διάφορες μιθιδαρίες μαζί με την κοινωφελούσα γίνεται λόγος για τη θαυμασμό, δηλαδή την αρεσκότηση των θεών. Τι είναι κάνει να εκφράσεις το γερούντος ότι στη Γέννηση δεν υπήρχε καμιά θεογονία;
- Αρούν διεβάζεις την παρασκευή διήγηση του βαθύτελενου εποντού στον στογκερίστη με την αντίστοιχη διήγηση της Γενέσεως. Πώς προερχονται οι θεοί, με ποιον τρόπο δημιουργήθηκαν και από τι; Τι σημαδέρεις από τις νησίλες;

Όταν γράλα οι αστραπαί δεν είχαν σπουδαστεί, διότι κάποια η γη δεν είχε δύναμη... γεννήθηκαν οι θεοί... Τότε στογκερόστηραν η Τιαμάτ και ο Μαρδούκ, ο σοφόταρος από τους θεούς, εκπλήρωσαν ένας στον άλλο και δρόχυνταν να μάχονται... Ο Μαρδούκ την έκοψε στα δύο, δικαίως ένα κορύβιδα. Το μετέ το λαμπρόφερετ σε αστέριο, θόλο... Τοποθέτησε το καρφί της σε έναν ίδιο και σχημάτισε ένα βουνό... Ακό τα μέτα της έκανε να περάσουν ο Έσφράτης και ο Πτηρός...

Επίκαιρη Ελλάς
(βαθύτελενοί θεοί της θεογονίας)

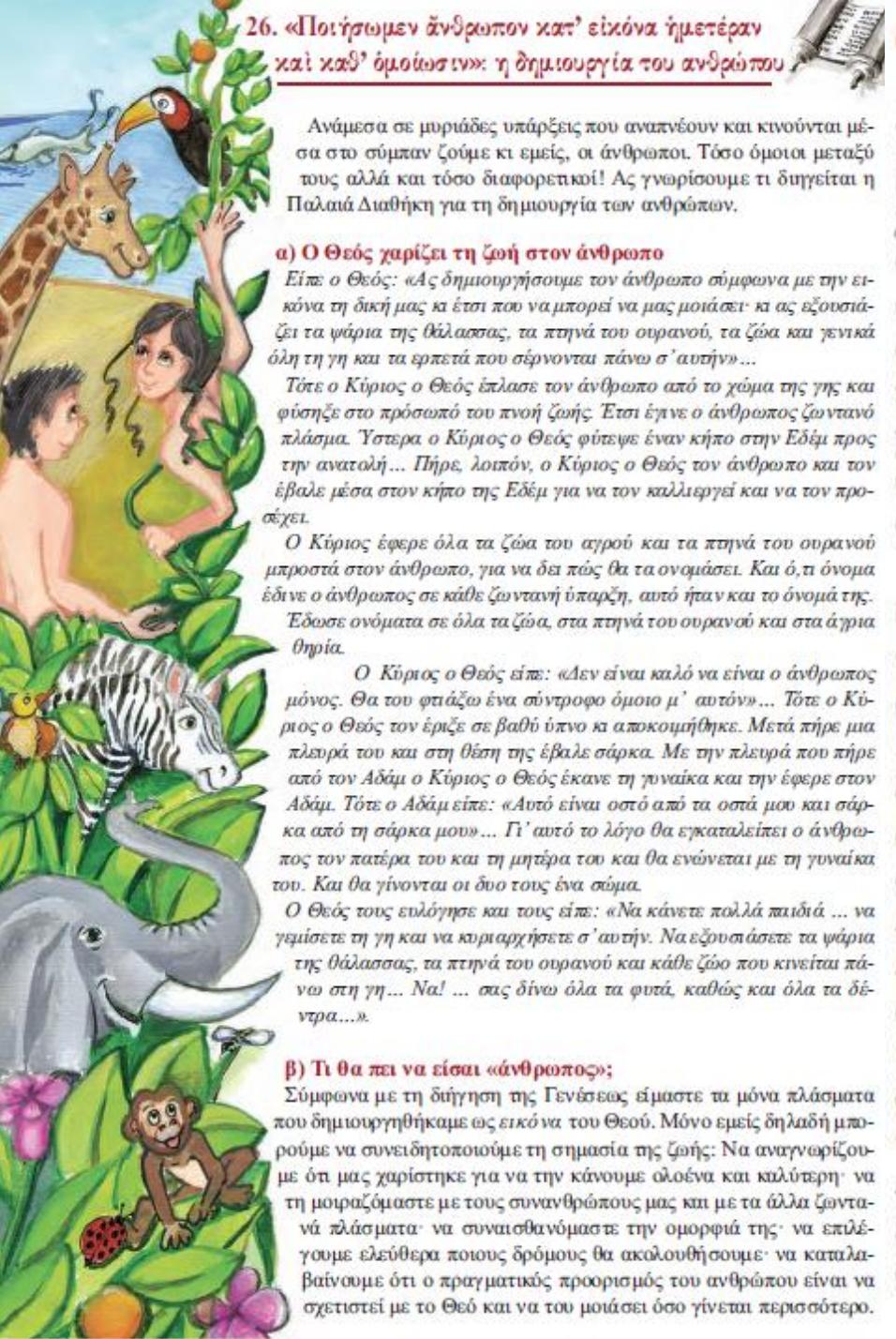
- Μπορεί άραγε ένας φυσικός αποτίμωνας να είναι χριστιανός; Σημειώνεις σην άποψή σου με επαγγέλματα.
- Η αργία του Σαββάτου είναι σημαντικό στοιχείο για τη λατρεία του Θεού στην ιερότελη κοινότητα. Ανακαλύπτεις τη σήση της με τη διήγηση της Δημιουργίας.

Επιλέγει και πραγματοποιεί

- Βρίστε τραγούδια που να μιλούν για τη χαρά της ζωής και εφορούστε τα στην τάλη.
- Σε συνεργασία με τους καθηγητές των Μαθήματων και της Βιολογίας γράψτε μια παράγραφο δικού να διασκευάζετε παραπάνω με τον καθηγητή σας της Γεωγραφίας.
- Σε συνεργασία με τους καθηγητές σας της Γεωγραφίας, βρίστε στοιχεία για την εικόνα όπου είχαν γίνει το οικοτόπιο των άνθρωπων σε διάφορες εποχές και φτάστε μια αρίστη με τις διαφορετικές κοινωνίες δικού σας για την αίθουσα της τάλης σας.
- Με αφορμή τις παρασκευές σταίτε φτιάχτετε αντίστοιχα δικά σας και να σηκεύσετε με οποιολγία προβλήματα της περιοχής όπου και τους είστε.

26. «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὅμοίωσιν»: η δημιουργία του ανθρώπου

Ανάμεσα σε μυριάδες υπάρχεις που αναπνέουν και κινούνται μέσα στο σύμπαν ζόντες κι εμείς, οι ἀνθρώποι. Τόσο όμοιοι μεταξύ τους αλλά και τόσο διαφορετικοί! Ας γνωρίσουμε τι δηγείται η Παλαιά Διαθήκη για τη δημιουργία των ανθρώπων.

α) Ο Θεός χαρίζει τη ζωή στον ἄνθρωπο

Εἶπε ο Θεός: «Ἄς δημιουργήσουμε τὸν ἄνθρωπον σύμφωνα με τὴν εἰκόνα τη δικῆ μας καὶ ἐτοὶ πον να μπορεῖ να μας μοιάσει· καὶ εξουσίας τα ψάρια τῆς θάλασσας, τα πτηνά του ουρανού, τα ζώα και γενικά όλη τη γη καὶ τα ερπετά που σέρνονται πάνω σ' αυτήν»...

Τότε ο Κύριος ο Θεός έπλασε τὸν ἄνθρωπο από τὸ χόμα τῆς γης και φύσης στο πρόσωπό του πνοή ζωής. Ετοι ἐρινε ο ἄνθρωπος ζωντανό πλάσμα. Υστερα ο Κύριος ο Θεός φύτεψε ἐναν κήπο στην Εδέμ προς την ανατολή... Πήρε, λοιπόν, ο Κύριος ο Θεός τὸν ἄνθρωπο και τὸν ἔβαλε μέσα στὸν κήπο τῆς Εδέμ για να τὸν καλλιεργεῖ και να τὸν προσέχει.

Ο Κύριος έφερε όλα τα ζώα του αγρού και τα πτηνά του ουρανού μπροστά στὸν ἄνθρωπο, για να δει πώς θα τα ονομάσει. Και ὁ, π όνομα ἔδινε ο ἄνθρωπος σε κάθε ζωντανή ὑπαρξή, αντό ήταν και τὸ ονόμα τῆς. Εδώσε ονόματα σε όλα τα ζώα, στα πτηνά του ουρανού και στα άγρια θηρία.

Ο Κύριος ο Θεός εἶπε: «Δεν είναι καλό να είναι ο ἄνθρωπος μόνος. Θα τὸν φτιάξω ἐνα σύντροφο ὄμοιο μ' αὐτὸν»... Τότε ο Κύριος ο Θεός τὸν ἔριξε σε βαθὺ ὑπὸν καὶ αποκομῆθηκε. Μετά πήρε μια πλευρά του και στη θέση της ἔβαλε σάρκα. Με τὴν πλευρά που πήρε από τὸν Αδάμ ο Κύριος ο Θεός ἐκανε τη γυναίκα και τὴν ἔφερε στὸν Αδάμ. Τότε ο Αδάμ εἶπε: «Αυτὸς είναι οστό απὸ τα οστά μου και σάρκα απὸ τη σάρκα μου»... Γι' αυτό τὸ λόγο θα εγκαταλείπει ο ἄνθρωπος τὸν πατέρα του και τη μητέρα του και θα ενώνεται με τη γυναίκα του. Και θα γίνονται οι δύο τους ἐνα σύμμα.

Ο Θεός τους ευλόγησε και τους εἶπε: «Να κάνετε πολλά παιδιά ... να γεμίσετε τὴ γη και να κυριαρχήσετε σ' αὐτὴν. Να εξουσιάσετε τα ψάρια τῆς θάλασσας, τα πτηνά του ουρανού και κάθε ζώο που κινείται πάνω στὴ γη ... Να! ... σας δίνω όλα τα φυτά, καθώς και όλα τα δέντρα...».

β) Τι θα πει να είσαι «ἄνθρωπος»;

Σύμφωνα με τη διηγήση τῆς Γενέτεως είμαστε τα μόνα πλάσματα που δημιουργήθηκαμε ως εικόνα του Θεού. Μόνο εμείς δηλαδή μπορούμε να συνειδητοποιούμε τη σημασία της ζωής: Να αναγνωρίζουμε ότι μας χαρίστηκε για να τὴν κάνουμε όλοινα και καλύτερη να τη μοιραζόμαστε με τους συνανθρώπους μας και με τὰ ώλα ζωντανά πλάσματα· να συναίσθανόμαστε τὴν ομορφιά τῆς· να επιλέγουμε ελεύθερα ποιους δρόμους θα ακολουθήσουμε· να καταλαβαίνουμε ότι ο πραγματικός προορισμός του ανθρώπου είναι να σχετιστεί με το Θεό και να του μοιάσει όσο γίνεται περισσότερο.

δ) Χαρά και ευχαριστία για το δώρο της ζωής

Συνειδητοποιώντας όλα τα παραπάνω δε γίνεται να μη νιώθουμε ευγνωμοσύνη για το Θεό, που μας χάρισε ἐνα τέτοιο ακριβό δώρο και να τὸν ευχαριστούμε. Όσοι είναι χριστιανοί γνωρίζουν ότι αυτό που κάνουν όταν μαζεύονται για να λατρεύουν το Θεό το ονομάζουν Θεία Ευχαριστία. Σ' αυτή τη σύναξη προσεύχονται για όλη τὴν κτίση, προσφέρουν στο Θεό ως δώρα ψωμί και κρασί, εύχονται η ζωή και ο κόσμος όλος να είναι πάντοτε στα χέρια του και τὸν ευχαριστούν αναγνωρίζοντας όσα τους χαρίζει.

Αδάμ = χαράτινος

Εδα = ζωή

«Κύριε, ο Κύριος ήμων ὡς θαυμαστὸν ονόμα σου ἐν πάσῃ τῇ μη (Ψαλ. 8)
Η δημιουργία, του Μαρκ Σαργιάλ (20ός αι.)

27. «Άδάμ, ποῦ εἶ;»

Ο άνθρωπος απομακρύνεται από το Θεό

Μέσα στον όμορφο κόσμο μας κάθε μέρα συμβαίνουν πλήθος κακά! Πόνος, αρρώστιες, δυστυχίες, μίση, κατεστραμμένες σχέσεις, θύνατος. Όλοι οι άνθρωποι παντού αναρεπιούνται: «Πατί!». Ας δούμε πού στρέφει την προσήχη μας η διήγηση της Γενέσεως.

α) Η τραγική ιστορία μιας αποτυχίας

Ουτον ο Θεός έβαλε τον άνθρωπο στον παράδεισο του έδωσε αυτή την εντολή: «Απ' όλα τα δέντρα του κήπου μπορείς να τρως. Από το δέντρο όμως της γνώσης του καλού και του κακού να μη φας. Γιατί την ίδια μέρα που θα φας απ' αυτό, εξαπαντος θα γίνεις θνητός»...

Απ' όλα τα ζάχαρα του αγρού, που είχε δημιουργήσει ο Κύριος ο Θεός, το φίδι ήταν το πιο πανούργο. Είπε λοιπόν το φίδι στη γυναίκα: «Αλήθεια είπε ο Θεός να μη φάτε από κανένα δέντρο του κήπου!». Η γυναίκα του απάντησε: «Μπορούμε να φάμε καρπούς απ' όλα τα δέντρα, εκτός από κείνο που βρίσκεται στη μέση του κήπου. Ο Θεός είπε να μη φάμε τον καρπό του, ούτε καν να τον αγγίξουμε, για να μη γίνουμε θνητοί. Τότε το φίδι είπε στη γυναίκα: «Οχι βέβαια! Δε θα γίνετε θνητοί. Όμως ο Θεός ξέρει ότι την ημέρα που θα φάτε απ' αυτό, θα ανοιχτούν τα μάτια σας και θα γίνετε σαν θεοί και θα γνωρίζετε το καλό και το κακό».

Η γυναίκα είδε τους καρπούς του δέντρου που ήταν αραιοί, φάνταζεν νόστιμοι και κέντριζαν μέστα της την επιθυμία να τους δοκιμάσει. Πήρε λοιπόν από τους καρπούς και έφαγε και έδωσε και στον άντρα της που ήταν μαζί της, και έφαγε και αυτός. Τότε άνοιχαν τα μάτια και των δύο και διαπίστωσαν ότι ήταν γηγενοί. Έραψαν, λοιπόν, φύλλα συκιάς και έφτιαξαν ενδύματα για να σκεπάσουν τη γήμινα τους. Το δειλινό άκουσαν το Θεό που περπατούσε στον κήπο και κρύψτηκαν... Τότε ο Θεός φώναξε τον Άδαμ και τον είπε: «Άδάμ, ποῦ είσαι;» Εκείνος απάντησε: «Σε άκουσα στον κήπο, φοβήθηκα και κρύψτηκα γιατί είμαι γηγενός. Τότε είπε ο Θεός: «Ποιος σου είπε ότι είσαι γηγενός; Μήπως έφαγες από το δέντρο που σου είχα απαγορέψει να φας;» Ο Άδαμ αποκρίθηκε: «Η γυναίκα που μου έδωσες εκείνη μου πρόσφερε έναν καρπό και έφαγαν. Ο Κύριος ο Θεός ρώτησε τη γυναίκα: «Πατί το έκανες αυτό;». Εκείνη απάντησε: «Το φίδι με εξάπλισε και έφαγα...»

Ετοι ο Κύριος ο Θεός έδιωξε τον άνθρωπο από τον κήπο της Εδέμ, για να καλλιεργεί τη γη απ' την οποία είχε προέλθει.

β) Οι άνθρωποι αφνούνται τη σχέση αγάπης με το Θεό: η μαρτία

Για να καταλάβουμε την παραπάνω ιστορία θα πρέπει να τη φανταστούμε σαν ένα δράμα που πάχτηκε στην καρδιά του ανθρώπου, μια «εσωτερική σύγκρουση» δύος λέμε. Για να μας το δείξει αυτό ο συγγραφέας της Γενέσεως χρησιμοποίησε ιδιαίτερα τεκφαντικές ιακώνες. Κατ' αρχήν το απαγρεψμένο δέντρο και την εντολή. Μ' αυτές τις εικόνες καταλαβαίνουμε ότι ο άνθρωπος δημιουργήθηκε ελεύθερος. Ο ίδιος θα αποφασίσει αν θα συνεχίσει να εμπατεύεται το δημιουργό του και να έχει σχέση μαζί του ή όχι.

Στη συνέχεια υπάρχει το φίδι. Είναι μια εικόνα που περιγράφει τον πειρα-

γ) Οι οικείες των ανθρώπων κινούνται

Στη συνέχεια του βιβλίου της Γενέσεως βρίσκουμε κι άλλες αφηγήσεις που παρουσιάζουν την αμαρτία ως διαταραχή και καταστροφή στις σχέσεις των ανθρώπων.

• Ο Κάιν και ο Αβέλ

Ηταν δύο παιδιά του Αδάμ και της Εύας. Ορμητικός και δυνατός γεωργός της γης ο Κάιν. Τρυφερός και αθώος βοσκός ο Αβέλ. Μια μέρα τα δύο αδέλφια πρόσφεραν θυσία στο Θεό. Καρπούς της γης ο

Κάιν, από τα πρωτότοκα των προβάτων του ο Αβέλ. Ο Θεός όμως που γνωρίζει τη γίνεται στην καρδιά των ανθρώπων δέχτηκε μόνο την προσφορά του Αβέλ.

Αυτό γέμισε φθόνο των Κάιν, που παραπλάνησε και σκότωσε τον αδελφό του. Είπε τότε ο Κύριος: «Τι πήγες κι έκανες... Από όως και πέρα θα σε καταριέται η ίδια η γη που δέχτηκε το αίμα του αδελφού σου, που εσύ των σκότωσες. Ήταν θα σην καλλιεργείς, δε θα σου δίνει πια τους καρπούς της.

Φυγάς θα είσαι και περιπλανώμενος για πάντα πάνω στη γη».

• Ο πόργος της Βαβέλ

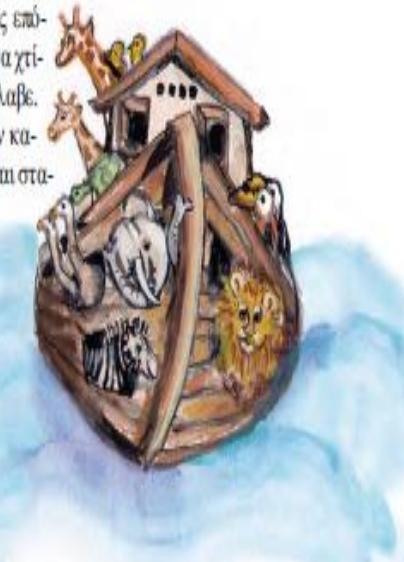
Όλοι θυμόμαστε τις δημητσιές για το μεγάλο κατακλυσμό που απελήσε τους ανθρώπους και για τη σωτηρία τους με την κιβωτό του Νώε. Λίγο παρακάτω το κείμενο της Παλαιάς Διαθήκης δημιγείται για τους ανθρώπους που ζούσαν στη Βαβέλ, δηλαδή στη Βαβυλώνα. Αυτοί αποφάσισαν να χτίσουν έναν πόργο τό-

σο ψηλό, ώστε η κορυφή του να φτάνει στον ουρανό.

Ήθελαν έτσι να μείνει το όνομά τους ξακουστό σ' όλες τις επόμενες γενές. Μεθυσμένοι από τον εγκινόμυτο τους άρχισαν να χτίζουν το οικοδόμημά τους. Τότε μεράλη σύγχυση τους κατέλαβε. Ο καθένας μιλούσε διαφορετική γλώσσα, που οι άλλοι δεν καταλάβαιναν. Ήταν το έργο δεν ήταν δυνατόν να συνεχιστεί και σταμάτησε άδοξη.

δ) Κι όμως η ελπίδα παραμένει ζωντανή!

Οπότε στο κείμενο της Γενέσεως δεν τελειώνουν όλη με τις παραπάνω τραγικές αφηγήσεις. Αμέσως παρακάτω, ο Θεός δίνει στους ανθρώπους μια νέα εικαριά να ζεκτινήσουν τη ζωή τους από την αρρ. Καλεί έναν άνθρωπο, τον Αβραάμ κι ολείνει μαζί του μια συμφωνία αγάπης (= Διαθήκη). Κι έτσι αρχίζουν όλα όσα γνωρίσαμε στα μαθήματα της φετινής χρονιάς.

15. Οι Ψαλμοί, ποιήματα και τραγούδια για το Θεό

Το βιβλίο των **Ψαλμών** είναι μια συλλογή 150 ποιημάτων. Είναι το πιο γνωστό και αγαπητό βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης. Οι «Ψαλμοί» πήραν το όνομά τους από το ψαλτήρι, ένα δεκάχορδο μουσικό όργανο που συνόδευε το τραγούδι τους. Το βιβλίο των Ψαλμών συνδέθηκε με το όνομα του βασιλιά Δαβίδ, επειδή δεν ήταν μόνο μουσικός, αλλά είχε και τη φήμη σπουδαίου ποιητή. Τα ποιήματα των Ψαλμών ήταν βέβαια ύμνοι για τον ιουδαϊκό Ναό και τη Συναγωγή, αλλά έγιναν οι πιο αγαπητοί ύμνοι και για τη χριστιανική Εκκλησία. Σε κάθε χριστιανική ακολουθία απαγγέλλονται στίχοι ή ολόκληροι ψαλμοί. Ας γνωρίσουμε μερικούς πολύ χαρακτηριστικούς:

*Κύριε, Θεέ μου, πόσο μεγάλος είσαι!
Ντίθηκες λαμπρότητα και μεγαλοπρέπεια.
Φόρεσες για μανδύα σου το φως...
τα σύννεφα τα κάνεις άρμα σου
πορεύεσαι πάνω στου ανέμου τα φτερά.
Κάνεις πηγές να τρέχουν στα φαράγγια,
ανάμεσα απ' τα βουνά κυλούν νερά.
Ποτίζονται όλα τα ζώα του αγρού...
Στις όχθες τους πουλιά χτίζουν φωλιές,
ανάμεσα στους θάμνους κελαηδούνε...
Κάνεις χορτάρι να βλασταίνει για τα ζώα
κι άλλα φυτά για τη δούλεψη των ανθρώπων
έτσι που να μπορούν από τη γη
να παίρνουν την τροφή τους...
Εκανες το φεγγάρι για το μέτρημα του χρόνου·
ο ήλιος ξέρει πότε πάει στη δύση του...
Πόσο θαυμαστά είναι τα έργα σου Κύριε!
Τα 'κανες όλα με σοφία, και γέμασες ολάκερη τη γη!
Ανοίγεις το χέρι σου και ολόκληρο το σύμπαν γεμίζει αγαθά!
Γυρνάς το πρόσωπό σου κι όλα ταράζονται...
Στέλνεις όμως την πνοή σου, κι όλα αμέσως ζωντανεύουν,
και ξανακάνεις νέο το πρόσωπο της γης...*

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Δ. Λ. ΔΡΙΤΣΑ - Δ. Ν. ΜΟΣΧΟΥ - ΣΤΥΛ. Α. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ

Χριστιανισμός και Θρησκεύματα

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

9. Αρχή και πορεία του κόσμου

Θεολογία, κοσμολογία και ανθρωπολογία αποτελούν το ουσιαστικό τρύπτυχο της ερευνητικής προσπάθειας του ανθρώπου για να βρει κάποιες ικανοποιητικές απαντήσεις στο τριπλούν ερώτημα Θεός - κόσμος - ανθρωπος. Στο σημερινό μάθημα θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε τη χριστιανική κοσμολογία, δηλαδή θα δοθούν απαντήσεις στα βασικά ερωτήματα της αρχής, της δημιουργίας, της σύστασης του κόσμου και του σκοπού του. Ο κόσμος είναι ένα κόσμημα, ένα στολίδι, που χαρακτηρίζεται από την ποικιλία, την τάξη και την αρμονία. Ο φυσικός κόσμος διακρίνεται σε μικρόκοσμο και μακρόκοσμο. Πριν δούμε τη χριστιανική διδασκαλία για τη δημιουργία του κόσμου αναφέρουμε περιληπτικά τις σπουδαιότερες επιστημονικές θεωρίες.

α) Επιστημονικές θεωρίες

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα διατυπώθηκαν διάφορες θεωρίες σχετικές με τη δημιουργία του κόσμου και άλλα συναφή προβλήματα¹. Είναι ανάγκη να διευκρινιστεί από τώρα ότι η επιστήμη περιορίζει την έρευνά της στο πότε και πώς δημιουργήθηκε ο κόσμος. Στα ερωτήματα όμως, ποιος και γιατί δημιούργησε τον κόσμο, αριμόδιες να δώσουν απάντηση είναι η φιλοσοφία και η θεολογία. Η επιστημονική έρευνα συνεχώς παρουσιάζει νέα ευρήματα και νέες ανακαλύψεις, που καθημερινά εκπλήσσουν τον άνθρωπο. Οι επικρατέστερες επιστημονικές θεωρίες για τη δημιουργία του κόσμου είναι: α) η θεωρία της «μεγάλης

1. Κατά το Θαλύ το Μύλισο: «Κάλλιστος ὁ κόσμος: ποίημα γάρ Θεοῦ ἐστι». Ο Αναζητόρας τονίζει: «Νοῦς τις ἐστί ὁ τά πάντα διακοσμήσας», ο δε Πλάτων διακρίστει: «Ο κόσμος είκεν τοῦ νοητοῦ Θεοῦ, μέγιστος καὶ ἀριστος, κάλλιστος τε καὶ τελειότατος γέγονε».

Ζεργο Νικολαος Χριστος.

έκρηξης» (Big Bang Theory, Lemaitre 1927). Κατ' αυτήν το σύμπαν στην αρχή ήταν μια μικρή ομοιογενής και υπερσυμπυκνωμένη μάζα, η οποία εξερράγη, τα υλικά της εκτοξεύτηκαν στο κενό και σχηματίστηκε το απέραντο αστρικό σύμπαν με τους γαλαξίες. Οι σύγχρονοι αστροφυσικοί με τα τελειοποιημένα ραδιοτηλεσκόπια διερευνούν τη δομή και τη σύσταση του σύμπαντος, ενώ με τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα έγινε δυνατόν να φωτογραφηθούν γενέσεις νέων γαλαξιών, ενώ μερικοί επιστήμονες ισχυρίζονται ότι έχουν εντοπίσει φωτεινά σημεία, τα οποία θεωρούν απομεινάρια της αρχικής έκρηξης. β) Η θεωρία του παλλόμενου σύμπαντος (Α. Σαντέιζ, 1965). Σύμφωνα με αυτήν το σύμπαν συστέλλεται και διαστέλλεται διαδοχικά και ομοιόμορφα κατά περιόδους δισεκατομμυρίων ετών. Στην τωρινή του φάση το σύμπαν βρίσκεται στη φάση της διαστολής.

Είναι γεγονός ότι τα ζητήματα που σχετίζονται με τη δημιουργία του κόσμου δεν έχουν διαλευκανθεί οριστικά από επιστημονική άποψη, γιατί συνεχώς διατυπώνονται νέες θεωρίες, οι οποίες συχνά είναι αντίθετες

μεταξύ τους. Εξάλλου δεν μπορεί να δοθεί απάντηση για την προέλευση της ύλης, αλλά η προσπάθεια των επιστημόνων στρέφεται στην ανακάλυψη της δομής της ύλης². Η ώποψη που μερικές φορές διατυπώνεται για τη χωρίς δημιουργό τυχαία προέλευση του κόσμου και της ζωής δεν έχει αντικειμενικά επιστημονικά στηρίγματα, αλλά με αυτήν απλώς εκφράζονται οι προσωπικές εκτιμήσεις και απόψεις κάποιων επιστημόνων, χωρίς αυτό να αποτελεί συμπέρασμα επιστημονικής έρευνας. Καμιά επιστημονική έρευνα δεν μπορεί να απορρίψει ή να υποστηρίξει την ύπαρξη δημιουργού του σύμπαντος, γιατί αυτό ξεφεύγει από τα όριά της. Επίσης απορρίπτεται ως παράλογη και αβάσιμη η άποψη της αυτόματης δημιουργίας του κόσμου και της ζωής. Είναι δυνατόν από το μηδέν να προέλθει κάτι; Μπορεί από το μηδέν να παραχθεί τυχαία και αυτόματα το απέραντο και μεγαλειώδες σύμπαν;

β) Η γριστιανική διδασκαλία για τη δημιουργία του κόσμου

Αυτή πηγάζει από την Αγ. Γραφή και συμπυκνώνεται στο πρώτο άρθρο του Συμβόλου της Πίστεως. Αναλυτική, αλλά όχι επιστημονική, χωρίς να είναι αντιεπιστημονική, παρουσίαση του θέματος γίνεται στο πρώτο κεφάλαιο της Γένεσης (1, 1-31).

1. Εν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
2. ή δέ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ὄφεσσον, καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὄδατος.
3. καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς.
4. καὶ εἶδεν ὁ Θεός τὸ φῶς, ὅτι καλὸν· καὶ διεχώρισεν ὁ Θεός ἀνά μέσον τοῦ φωτός καὶ ἀνά μέσον τοῦ σκότους.
5. καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεός τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα, καὶ ἐγένετο ἐσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία.

2. Στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα διατυπώθηκαν οι επόμενες θεμελιώδεις επιστημονικές θεωρίες, που αποτελούν τη βάση της σύγγρονης φυσικής. Σχετίζονται άμεσα με το ίχτημα της αρχής, της δομής και της λειτουργίας του φυσικού κόσμου: α) Η θεωρία της σχετικότητας του Αϊνσταν (1879-1955), β) Η κβαντική θεωρία του Μαξ Πλανκ (1858-1947), γ) Η αρχή της απροσδιοριστίας και του ενιαίου πεδίου στοχειωδών σωματιδίων του Βέρνερ Χάζεμπεργκ (1901-1976).

6. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὄδατος καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀνά μέσον ὄδατος καὶ ὄδατος, καὶ ἐγένετο οὐτες.
7. καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸ στερέωμα καὶ διεχώρισεν ὁ Θεός ἀνά μέσον τοῦ ὄδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀναμιέσον τοῦ ὄδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος,
8. καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεός τὸ στερέωμα οὐρανόν· καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλὸν· καὶ ἐγένετο ἐσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα δευτέρα.
9. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· συναγθήτω τὸ ὄδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὄφθήτω ἡ ζηρά· καὶ ἐγένετο οὐτες· καὶ συνήχθῃ τὸ ὄδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συναγωγάς αὐτῶν, καὶ ὄφθη ἡ ζηρά.
10. καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεός τὴν ζηράν γῆν καὶ τὰ συστήματα τῶν ὄδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας, καὶ εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν.
11. καὶ εἶπεν ὁ Θεός· βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτον σπέρματος κατά γένος καὶ καθ' ὄμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὐ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατά γένος ἐπί τῆς γῆς· καὶ ἐγένετο οὐτες.
12. καὶ ἔζηνεγκεν ἡ γῆ βοτάνην χόρτον σπέρματος κατά γένος καὶ καθ' ὄμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὐ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατά γένος ἐπί τῆς γῆς.
13. καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν· καὶ ἐγένετο ἐσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τρίτη.
14. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτωσαν φωστήρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν ἐπί τῆς γῆς, τοῦ διαχωρίζεν ἀνά μέσον τῆς ἡμέρας καὶ ἀνά μέσον τῆς νυκτός· καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιρούς καὶ εἰς Ημέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς·
15. καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνεται ἐπί τῆς γῆς, καὶ ἐγένετο οὐτες.
16. καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τοὺς δύο φωστήρας τοὺς μεγάλους, τὸν φωστήρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας καὶ τὸν φωστήρα τὸν ἐλάσσων εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός, καὶ τοὺς ἀστέρας.
17. καὶ ἔθετο αὐτούς ὁ Θεός ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνεται ἐπί τῆς γῆς.

18. καὶ ἀρχεπιν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς καὶ διαχωρίζειν ἀνά μέσον τοῦ φωτός καὶ ἀνά μέσον τοῦ σκότους, καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν.
19. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τετάρτη.
20. Καὶ εἰπεν ὁ Θεός· ἔξαγαγέτω τὰ ὄντα ἐρπετά ψυχῶν ζωσῶν καὶ πετεινά πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς κατά τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐγένετο οὕτως.
21. καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὰ κήτη τὰ μεγάλα καὶ πᾶσαν ψυχήν ζώων ἐρπετῶν, ἢ ἔξηγαγε τὰ ὄντα κατά γένη αὐτῶν, καὶ πᾶν πετεινόν πτερωτόν κατά γένος, καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλά.
22. καὶ εὐλόγησεν αὐτά ὁ Θεός, λέγων· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὰ ὄντα ἐν ταῖς θαλάσσαις, καὶ τὰ πετεινά πληθυνέσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς.
23. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα πέμπτη.
24. Καὶ εἰπεν ὁ Θεός· ἔξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχήν ζῶσαν κατά γένος, τεφράτοδα καὶ ἐρπετά καὶ θηρία τῆς γῆς κατά γένος, καὶ ἐγένετο οὕτως.
25. καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὰ θηρία τῆς γῆς κατά γένος, καὶ τὰ κτήνη κατά γένος αὐτῶν καὶ πάντα τὰ ἐρπετά τῆς γῆς κατά γένος αὐτῶν, καὶ εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλά...
31. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ίδού καλά λίαν, καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ ἡμέρα ἕκτη.

Ανάλυση του Κειμένου

Ο πρώτος στίχος είναι περιεκτικός και τονίζεται σ' αυτόν η «έν χρόνῳ» δημιουργία του σύμπαντος από το Θεό. Το «έν ἀρχῇ» σημαίνει ότι προτιγουμένως δεν υπήρχε χρόνος. Ο χρόνος αρχίζει με τη δημιουργία του κόσμου, που θα έχει και τέλος. Η δημιουργία του κόσμου από το Θεό έγινε «εκ του μηδενός», χωρίς να προϋπάρχει ύλη, γιατί πριν από αυτή δεν υπήρχε τίποτε παρά μόνο ο Θεός. Πώς ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο; Η απάντηση δίνεται με το ρήμα «είπεν», που έχει την έννοια του «αποφάσισε» με ελεύθερη βούληση. Δημιούργησε τον κόσμο «διά τοῦ Υἱοῦ», όπως ομολογούμε στο Σύμβολο της Πίστεως «...δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο», αυτό που και ο Ιωάννης ο Ευαγγελιστής γράφει: «Πάντα δι' αὐτοῦ (τον Λόγον του Θεού) ἐγένετο και χωρίς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέ ἐν ᾧ γέγονεν» (Ιωάν. 1, 3). Κατά τον Μ. Αθανάσιο: «Ο Πατήρ δι'

Υιοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ποιεῖ τὰ πάντα» (Επιστολή προς Σεραπίωνα, Α, 28). Ο δε Απ. Παύλος ενισχύει αυτήν την ἀπόψη λέγοντας: «Πᾶς οἶκος κατασκευάζεται ὑπό την, ὁ δέ τὰ πάντα κατασκευάσας Θεός» (Εφρ. 3, 4). Επίσης από τα ζεύγη των ρημάτων της διήγησης της Γένεσης φαίνεται ότι δε μεσολάβησε τίποτε ανάμεσα στην απόφαση και τη δημιουργία του κόσμου: «Γενηθήτω - και εγένετο»· «συναχθήτω - και εγένετο»· «βλαστησάτω - και εξήνεγκεν»· «γενηθήτωσαν - και εγένετο»· «εξαγαγήτω - και εγένετο».

Αιτία της δημιουργίας του κόσμου είναι η ελευθερία και η αγάπη του Θεού, με σκοπό τη συμμετοχή των δημιουργημάτων, και ιδιαίτερα του ανθρώπου, στη μακαριότητα του Δημιουργού. Ένας ψαλμικός στίχος επικυρώνει τα ανωτέρω ως εξής: «Πάντα ὅσα ιθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀβύνσσοις» (Ψαλμ. 134, 6). Η δημιουργία του κόσμου, κατά τη διήγηση της Αγίας Γραφής, έγινε διαδοχικά σε έξι ημέρες, οι οποίες είναι φάσεις που αντιστοιχούν σε μεγάλα χρονικά διαστήματα³. Ήδη ο Μέγας Βασιλεὺς στην Εξαήμερο τονίζει ότι «είτε ημέρα πούμε είτε αιώνα είναι το ίδιο», γιατί δεν πρόκειται κατά κυριολεξία για ημέρες της εβδομάδας, αλλά για τεράστια χρονικά διαστήματα. Αφού «μία ημέρα παρά Κυρίου φίλια ἔτη, και χιλια ἔτη, και χιλια ἔτη φίλη ημέρα μία» (Β' Πέτρ. 3, 8). Η δημιουργία έχει δυναμικό χαρακτήρα και ακολούθησε μια εξέλιξη από τα ατελέστερα και απλούστερα προς τα τελειότερα και συνθετότερα.

3. Αντιστοιχία των «ημερών» της δημιουργίας με τον γεωλογικός αιώνας της Επιστήμης

1η ημέρα της δημιουργίας = Κοσμικός και Αέρωνς αιώνας

2η ημέρα της δημιουργίας = Αρχαϊζούσιος αιώνας

3η ημέρα της δημιουργίας = Ηαζιτούσιος αιώνας

4η ημέρα της δημιουργίας = Παλαιοζούσιος αιώνας

5η ημέρα της δημιουργίας = Μεσοζούσιος αιώνας

6η ημέρα της δημιουργίας = Κανονιζούσιος αιώνας

Ο Κανονιζούσιος αιώνας άρχισε πριν από 60 εκατομ. ἐτή και υποδιαιρέται στην Τριτογενή Περίοδο και στην Τεταρτογενή Περίοδο. Η έβδομη ημέρα της δημιουργίας πην οποια διανύσουμε, αντιστοιχεί με την Τεταρτογενή Περίοδο του Κανονιζούσιου αιώνα.

Η προστασία της φύσης αποτελεί εντολή του Θεού και χρεός των αιθρώπων.

Είναι καταπληκτικό ότι η ζωή εμφανίζεται πρώτα στις θάλασσες και από εκεί βγαίνουν τα ερπετά στην ξηρά και τα πτηνά στον αέρα. Έπειτα δημιουργούνται τα θηλαστικά και τέλος ο άνθρωπος. Την αλιήθεια αυτή επικυρώνει μετά από αιώνες η σημερινή εξέλιξη της επιστήμης της βιολογίας. Στη δημιουργία διαπιστώνεται η κατευθυνόμενη από το Θεό εξέλιξη, η οποία εντάσσεται στα πλαίσια της πανσοφίας και της αγάπης Του γι' αυτήν. Με τη φράση «*καὶ εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν... καὶ ιδού καλά λίαν*», επισημαίνονται η αξία και η ποιότητα του έργου Του. Μέσα στη δημιουργία διαπιστώνεται η τάξη, η αρμονία και η σκοπιμότητα. Όλα έχουν δημιουργηθεί «*καλά λίαν*» με κάποιο σχέδιο και κάποια σκοπιμότητα. Πρόκειται για την οικολογική ισορροπία, όπου όλα τα όντα έχουν τον προορισμό τους και τη θέση τους στη δημιουργία. Αν διαταραχθεί αυτή η ισορροπία αυτό θα έχει ολέθριες επιπτώσεις για τη ζωή στον πλανήτη μας.

γ) Η πρόνοια του Θεού για τον κόσμο

Κατά τη χριστιανική διδασκαλία ο Θεός ενδιαφέρεται για τα δημιουργήματά Του. Το ενδιαφέρον αυτό, που είναι έκφραση και απόδειξη

*«Ἐξαγαγέτω τὰ ὄβατα ἐρπετά μνησῶν καὶ πετενά πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς»
Γεν. 1, 20. δια χειρὸς Νικολᾶου 1999.*

της αγάπης Του γι' αυτά, εκδηλώνεται ως συντήρηση του κόσμου, η πορεία του οποίου κατευθύνεται από τους φυσικούς νόμους και ως κυβέρνησή του προς επιτυχία του γενικού σκοπού του. Αυτό ονομάζεται θεία Πρόνοια. Η έκτακτη επέμβαση του Θεού στον κόσμο που γίνεται για χάρη του ανθρώπου ονομάζεται θαύμα. Στην περίπτωση αυτή αναστέλλεται προσωρινά η λειτουργία των φυσικών νόμων εξαιτίας της επέμβασης του παντοδύναμου θελήματος του Θεού. Από ορθόδοξη άποψη είναι απαραδεκτή η διδασκαλία του Δεισιδαίου, σύμφωνα με την οποία ο δημιουργός Θεός δεν επεμβαίνει στη δημιουργία του. Ο Χριστός στην επί του Όρους Ομιλία Του παρουσιάζει τη θεία Πρόνοια που φροντίζει για τα δημιουργήματά της (Ματθ. 6, 25-34· 10, 30).

Ο χριστιανός και κάθε καλόπιστος άνθρωπος μπορεί να διαπιστώσει τα ίχνη της παρουσίας του Θεού μέσα στη φύση, της οποίας απολαμβάνει τα αγαθά και γι' αυτό έχει χρέος να την προστατεύει. Θαυμάζοντας το μεγαλείο της δημιουργίας υμνεί και δοξολογεί το δημιουργό της μιαζί με τον ψαλμούδο: «Ως ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας» (Ψαλμ. 103, 24). Ως αντίλαλος αυτού ακούγεται ο άλλος ψαλμικός στίχος: «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποιήστιν δέ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα» (Ψαλμ. 18, 2).

ΚΕΙΜΕΝΑ

1. «Ο τίνιν κοσμοποιῶν συγγράφων εύθους ἐν τοῖς πρώτοις ρήμασι τῷ ὄντοματι τοῦ Θεοῦ τίνιν διάνοιαν ἡμῶν κατεφώτισεν, εἰπὼν Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός. Τί καλή ἡ τάξις; Αρχήν πρῶτον ἐπέθηκεν, ἵνα μὴ ἀναρχον αὐτὸν οἰηθῶσι τινές· εἴτε ἐπήγαγε τό ἐποίησεν, ἵνα δειχθῇ, ὅτι ἐλάχιστον μέρος τῆς τοῦ δημιουργοῦ δυνάμεως ἔστι τό ποιηθέν... Εἰ σὸν καὶ ἀρχήν ἔχει ὁ κόσμος καὶ πεποίηται, ζῆτε τίς ὁ τίνιν ἀρχήν αὐτῷ δοὺς καὶ τίς ὁ ποιητής... Η μακαρία φύσις, ἡ ἀφθονος ἀγαθότης, τό ἀγαπητόν πᾶσι τοῖς λόγου μετειληφόσι, τό πολυπόθητον κάλλος, ἡ ἀρχή τῶν ὄντων, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τό νοερόν φῶς, ἡ ἀπρόστιος σοφία, οὐτος ἐποίησεν ἐν ἀρχῇ τόν οὐρανόν καὶ τίνιν γῆν... Τά ἀπό χρόνου ἀρξάμενα πᾶσα ἀνάγκη καὶ ἐν χρόνῳ συντελεσθῆναι».

(Μ. Βασιλείου, Ομιλία Α΄ Εἰς τίνιν Έξαήμερον, Ε.Π.Ε. 29, 5-9).

Αυτός που έγραψε για τη δημιουργία του κόσμου, αμέσως από τα πρώτα λόγια μάς φώτισε έντονα το νου με το όνομα του Θεού λέγοντας: «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός». Πόσο καλή είναι η τάξη; Πρώτα ἐβαλε τη λέξη «ἀρχή» για να μη τον θεωρήσουν (τον κόσμο) χωρίς αρχή. Κατόπιν ἐβαλε τη λέξη «ἐποίησεν» για να δειχτεί ότι αυτό που δημιουργήθηκε είναι ελάχιστο μέρος από τη δύναμη του δημιουργού. Εάν λοιπόν και αρχή έχει ο κόσμος και έχει δημιουργηθεί, αναζήτησε αυτόν που του έδωσε την αρχή και το δημιουργό του... Η μακάρια φύση, η ἀφθονη αγαθότητα, αυτό που είναι αγαπητό από όλα που έχουν λογική, το πολυπόθητο κάλλος, η αρχή των ὄντων, η πηγή της ζωῆς, το νοερό φῶς, η απρόστιη σοφία, αυτός δημιουργησε στην αρχή τον ουρανό και τη γη... Αυτά που ἀρχισαν να υπάρχουν μαζί με το χρόνο, είναι ανάγκη να συντελεστούν μέσα στο χρόνο.

2. «Οὕτως ἐν τῇ τοῦ παντός τάξει καὶ ἀρμονίᾳ τόν τοῦ παντός ἡγεμόνα νοεῖν ἀνάγκη Θεόν καὶ τοῦτον ἔνα καὶ οὐ πολλούν».

(Μ. Αθανασίου, Κατά Ελλήνων, Ε.Π.Ε. 25, 76).

3. «Οὐ διά τό πλῆθος μόνον θαυμάζομεν τοῦ Θεοῦ τίνιν σοφίαν, ἀλλά καὶ δι' ἀμφότερα ταῦτα, ὅτι καὶ καλήν καὶ μεγάλην καὶ θαυμαστήν τίνιν κτίστιν ἐποίησεν».

(Ιωάν. Χρυσοστόμου, Περί Άννης, 2, Ε.Π.Ε. 8Α, MPG 5, 634-635).

Δε θαυμάζουμε τη σοφία του Θεού μόνο για το πλήθος των κτισμάτων Του, αλλά γιατί δημιουργησε την κτίση ωραία και μεγάλη και θαυμαστή.

4. «Μέγας εἶ, Κύριε, καὶ θαυμαστά τά ἔργα Σου καὶ οὐδεὶς λόγος ἐξαρκεῖ σει πρός ὅμινον τῶν θαυμασίων Σου».

(Από την ευχή του Μεγάλου Αγιασμού και την ακολουθία του Βαπτίσματος).

5. «Εάν έπρεπε να συνιψίσω σε σαράντα γραμμές τα πιο αυθεντικά δεδομένα της γεωγονίας, θα αντέγραφα το κείμενο της Γενέσεως».

(Αλ. Λαπαράν, Γάλλος καθηγητής της Γεωλογίας).

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Ποιες είναι οι σπουδαιότερες επιστημονικές θεωρίες για τη δημιουργία του κόσμου;
2. Πώς εξηγείται η μη σύγκρουση θρησκείας και Επιστήμης στο ζήτημα της δημιουργίας του κόσμου;
3. Πότε και πώς δημιουργήθηκε ο κόσμος σύμφωνα με τη χριστιανική διδασκαλία;
4. Ποια είναι η αετία και ποιος ο σκοπός της δημιουργίας του κόσμου;
5. Ποια η σχέση Θεού και κόσμου μετά τη δημιουργία του;

Ο Θεός δημιουργεί τον κόσμο (Άγιος Μάρκος, Βενετία).

10. Ο ἄνθρωπος στο αρχικό του μεγαλείο

Με τον ίδιο τρόπο που η Γένεση διηγείται τη δημιουργία του κόσμου και το θεολογικό νόημά της διηγείται και τη δημιουργία των ανθρώπων. Ο Χριστιανισμός υιοθετεί τις αλήθειες της Γενέσεως, οι οποίες όμως επειδή διατυπώθηκαν με τρόπο σκέψης πολύ διαφορετικό από το σημερινό, χρειάζονται ερμηνεία με βάση τα σημερινά δεδομένα. Ας εξετάσουμε με ποιες προύποθέσεις ερμηνεύεται το κείμενο και τι σημαίνει για μας σήμερα.

α) Εισαγωγικές διευκρινίσεις

Το κείμενο της Γένεσης γράφτηκε κατά την παράδοση από το Μωυσή, χρονολογείται από το 13ο αιώνα π.Χ. και διηγείται με αλληγορικό τρόπο βαθιές αλήθειες για τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου και τη σχέση τους με το Θεό. Σκοπό έχει να εξηγήσει για ποιο λόγο ο Θεός επενέβη στην ανθρώπινη ιστορία και στη ζωή του λαού Του. Δεν είναι επιστημονική πραγματεία, απλά ο συγγραφέας χρησιμοποίησε ως μέσον γνώσεις της εποχής εκείνης, για να διατυπώσει τις αλήθειες αυτές.

Η σύγχρονη επιστήμη (βιολογία, ανθρωπολογία, παλαιοντολογία κτλ.) ερμηνεύει την προέλευση του ανθρώπου ως αποτέλεσμα βιολογικής εξέλιξης από κατώτερα ζωικά είδη. Πρόκειται για τη θεωρία της εξέλιξης που πρωτοδιατυπώθηκε από τον Κ. Δαρβίνο (1809-1882) και με διάφορες βελτιώσεις υφίσταται μέχρι σήμερα ως βασική θεωρία. Θεωρήθηκε ότι συγκρούεται με τη διδασκαλία της Παλαιάς Διαθήκης και προκάλεσε γι' αυτό πολλές συζητήσεις. Όμως όταν συγκρίνουμε τα πορίσματα της επιστήμης με τη Γένεση δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι:

- τα γεγονότα της Γένεσης δεν είναι ούτε ιστορικά, αλλά ούτε και μύθοι: εκφράζουν υπαρξιακές αλήθειες για όλο το ανθρώπινο γένος και τον κόσμο από την αρχή της ιστορίας του (σε όποια εποχή και να την τοποθετήσουμε) επομένως αυτά ισχύουν για την ανθρώπινη ύπαρξη όλων των εποχών,

Η δημιουργία του Αδάμου (Μιχαήλ Άγγελος, ναός της Κατέλα Σιέτινα, Βατικανό).

- η επιστήμη ερευνά τα επιμέρους γεγονότα και προσπαθεί να βρει τον τρόπο που εξελίχθηκε η δημιουργία από τα κατώτερα προς τα ανώτερα και τον ἄνθρωπο, χωρίς να μπορεί να δώσει απάντηση για το δημιουργό του. Συνεπώς δεν έχει νόημα να αντιπαραβάλουμε τα πορίσματά της με τις θεολογικές και υπαρξιακές αλήθειες του κειμένου, που δίνουν έμφαση όχι στο πώς αλλά στο γιατί και από ποιον δημιουργήθηκε ο ἄνθρωπος.

β) Το κείμενο της Γενέσεως

Κεφ. 1. 26 καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ήμετραν καὶ καθ' ὄμοιώσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἔρπετῶν τῶν ἔρποντων ἐπί τῆς γῆς. 27 καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. 28 καὶ εὐλόγησεν αὐτούς ὁ Θεός, λέγον· αὐξάνεσθε καὶ πληθυνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς καὶ ἀρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἔρπετῶν τῶν ἔρποντων ἐπί τῆς γῆς. 29 καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ιδού δέδωκα ὑμῖν πάντα χόρτον σπόριμον

σπείρον σπέρμα, ὃ ἐστιν ἐπάνω πάσης τῆς γῆς, καὶ πᾶν ξύλον, ὃ ἔχει ἐν
έαυτῷ καρπόν σπέρματος σποριών, ὑμὸν ἐσται εἰς βρῶστιν.

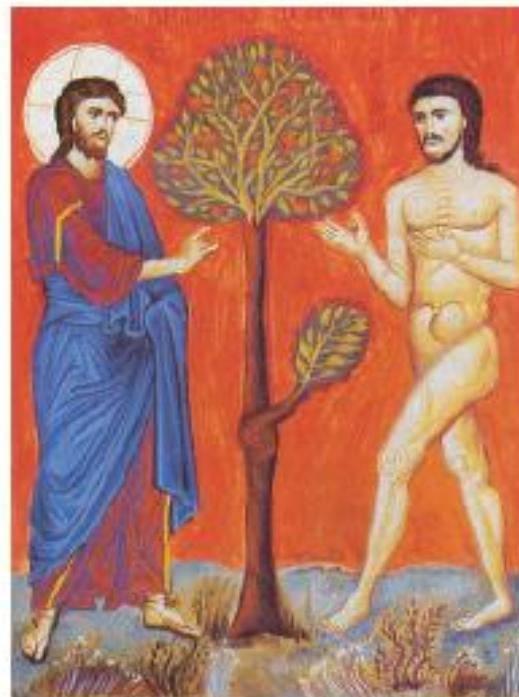
Κεφ. 2. 4 Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο, ἢ
ἡμέρᾳ ἐποίησεν ὁ θεός τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν δὲ καὶ πᾶν χλεωρὸν ἄγρον
πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πάντα χόρτον ἄγρον πρὸ τοῦ ὀντοτεῖλαι
οὐ γάρ ἔβρεξεν ὁ θεός ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἀνθρωπὸς οὐκ ἦν ἐργάζεσθαι τὴν
γῆν. 6 πηγὴ δέ ἀνέβανεν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπότιζεν πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς
γῆς; 7 καὶ ἐπλασεν ὁ θεός τὸν ἀνθρωπὸν χοῦν ἀπό τῆς γῆς καὶ ἐνεφύσησεν
εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοήν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἀνθρωπὸς εἰς ψυχήν
ζῶσαν.

8 Καὶ ἐφύτευσεν ὁ θεός παράδεισον ἐν Εδέμι κατὰ ὄντατολάς καὶ ἐθετο
ἔκει τὸν ἀνθρωπὸν, ὃν ἐπλασεν. 9 καὶ ἐξαντέιλεν ὁ θεός ἐπὶ ἐκ τῆς γῆς
πᾶν ξύλον ὠραῖον εἰς ὄφαστιν καὶ καλὸν εἰς βρῶστιν καὶ τὸ ξύλον τῆς
ζωῆς, ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ
καὶ πονηροῦ. 10 ποταμός δέ ἐκπορεύεται ἐξ Εδέμι ποτίζειν τὸν παράδει-
σον ἐκεῖθεν ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς. 11 ὄνομα τῷ ἐνί Φισῶν·
οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Εὐηλάτ, ἐκεῖ οὐδὲστιν τὸ χρυσίον. 12 τὸ δέ
χρυσίον τῆς γῆς ἐκείνης καλόν – καὶ ἐκεῖ ἐστιν ὁ ἀνθραξ καὶ ὁ λίθος ὁ
πράσινος. 13 καὶ ὄνομα τῷ ποταμῷ τῷ δευτέρῳ Γηῶν· οὗτος ὁ κυκλῶν
πᾶσαν τὴν γῆν Αἰθιοπίας. 14 καὶ ποταμός ὁ τρίτος Τήριος· οὗτος ὁ πορευ-
όμενος κατέναντι Ασσυρίων. Ο δέ ποταμός ὁ τέταρτος, οὗτος Εὐφράτης.

15 Καὶ ἐλαβεν κύριος ὁ θεός τὸν ἀνθρωπὸν, ὃν ἐπλασε, καὶ ἐθετο
αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν. 16 καὶ ἐνε-
τείλατο κύριος ὁ θεός τῷ Ἀδάμ λέγων Άπο παντὸς ξύλον τοῦ ἐν τῷ πα-
ραδείσῳ βρῶσει φαγῇ. 17 ἀπὸ δέ τοῦ ξύλου τοῦ γνώσκειν καλόν καὶ
πονηρόν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ θανάτῳ
ἀποθανεῖσθε.

18 Καὶ εἶπε κύριος ὁ θεός· οὐ καλόν εἶναι τὸν ἀνθρωπὸν μόνον· ποι-
ήσωμεν αὐτῷ βοηθόν κατ' αὐτὸν. 19 καὶ ἐπλασεν ὁ θεός ἐπὶ ἐκ τῆς γῆς
πάντα τὰ θηρία τοῦ ἄγρου καὶ πάντα τὰ πετενά τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἥγαγεν
αὐτά πρὸς τὸν Ἀδάμ ιδεῖν τί καλέσει αὐτά, καὶ πᾶν δέ ἐάν ἐκάλεσε αὐτὸν
Ἀδάμ ψυχήν ζῶσαν, τοῦτο ὄνομα αὐτῷ.

20 Καὶ ἐκάλεσεν Ἀδάμ ὄνόματα πᾶσιν τοῖς κτήνεστιν καὶ πᾶσι τοῖς πε-
τενοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ ἄγρου, τῷ δέ Ἀδάμ οὐχ
εὑρέθη βοηθός δομοίς αὐτῷ. 21 καὶ ἐπέβαλεν ὁ θεός ἐκστασιν ἐπὶ τὸν

Η δημιουργία των ανθρώπων.
Φορητή Επίκονα 25χ35.
δια χειρός Νικολαού, 1999.

Ἄδαμ, καὶ ὑπνεωσεν· καὶ ἐλαβεν μίαν ἐκ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ καὶ ἀνεπλή-
ρωσεν σάρκα ἀντ' αὐτῆς. 22 καὶ ὀκοδόμησεν κύριος ὁ θεός τὴν πλευράν,
ἥν ἐλαβεν ἀπό τοῦ Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα καὶ ἤγαγεν αὐτήν πρός τὸν Ἀδάμ.
23 καὶ εἶπεν Ἀδάμ. Τοῦτο νῦν ὄστον ἐκ τῶν ὄστεών μου καὶ σάρξ ἐκ
τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ἐλήφθη
αὕτη. 24 ἐνεκεν τούτον καταλείψει ἀνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν
μητέρα αὐτοῦ καὶ προσκολληθήσεται πρός τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐσον-
ται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. 25 καὶ ἥσαν οἱ δύο γυμνοί, ὃ τε Ἀδάμ καὶ ἡ
γυνή αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἡσχύνοντο.

γ) Ερμηνεία του κειμένου: η δημιουργία του ανθρώπου

Για τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου υπάρχουν δυο διη-
γήσεις που αλληλοσυμπληρώνονται. Η μία (Γέν. 1, 26-30) δείχνει τον

άνθρωπο να δημιουργείται την έκτη ημέρα από το Θεό, ο οποίος διαλέγεται σε πληθυντικό αριθμό: «**ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ημετέραν καὶ καθ' ομοίωσιν**». Κατά την ερμηνεία που έδωσε η Εικλησία το «κατ' εἰκόνα» αναφέρεται στα πνευματικά εκείνα στοιχεία που καθορίζουν και την έννοια του προσώπου: είναι το λογικό και η ελεύθερη βούληση (το αυτεξούσιο). Το «καθ' ομοίωσιν» αναφέρεται στο βασικό στόχο που είναι η ομοίωση και ένωση με το Θεό, η θέωση. Στη χρήση του πληθυντικού αριθμού η θεολογία της Εικλησίας διέγνωσε έναν πρώτο υπαντγύμιο για την τριαδικότητα του Θεού, που θα φανερωθεί αργότερα από τον Ιησού Χριστό. Στην άλλη αναλυτικότερη διήγηση (2, 4-25), που παραθέσαμε παραπάνω, βγαίνουν περισσότερα συμπεράσματα:

1. Ο Θεός σε μια πασίγνωστη αλληγορία πλάθει τον ἄνθρωπο (στ. 7) από χώμα, φυσάει στο πρόσωπό του και ἔτσι ο ἄνθρωπος γίνεται ζωντανό ον. Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρονται οι λέξεις «ψυχή ζῶσα». Η λέξη «ψυχή» αντιστοιχεί γενικά στην έννοια «ζωή». Ο συμβολισμός είναι ολοφάνερος από την παραδοχή ότι ο Θεός είναι ασώματος. Συνεπώς το «χώμα» σημαίνει συμβολικά ότι ο ἄνθρωπος είναι υλικός, η υπόστασή του η υλική έχει προέλευση τη γη, ενώ η λέξη «ψυχή» χαρακτηρίζει γενικά τη ζωή. Η ιδιαιτερότητα λοιπόν του ανθρώπου σε σχέση με τα άλλα ζωντανά ὄντα βρίσκεται στο «ένεφύσησεν», δηλ. την ιδιαιτερη σχέση με το Θεό, που συγκροτεί την ανθρώπινη ύπαρξη. Η μετάδοση ενός πνευματικού στοιχείου δεν μπορούσε να γίνει κατανοητή διαφορετικά από τους ανθρώπους της εποχής που γράφτηκε η Γένεση, ενώ το «ένεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνοήν ζωῆς» είναι και σαφές. Δηλώνει τη μετάδοση του πνευματικού στοιχείου, της πνοής, και την πνευματική συγγένεια του ανθρώπου με το Θεό.

2. Στους στ. 8-14 ο Θεός τοποθετεί τον ἄνθρωπο σε έναν κήπο (τον παράδεισο), που τον διασχίζουν τέσσερις ποταμοί: ο Τίγρης, ο Ευφράτης, ο Γηών (Νεύλος) και ο Φισών (ο Γάγγης ο Ινδικός κατά τον Ι. Δαμασκηνό). Οι ποταμοί αυτοί από γεωγραφική άποψη δεν έχουν καμιά σχέση μεταξύ τους. Πρόκειται επομένως για κήπο που δεν εντοπίζεται σε κάποιο περιορισμένο τόπο, αλλά είναι όλη η γη που γίνεται κήπος με την αγάπη του Θεού.

3. Στο στ. 15, ο ἄνθρωπος καλείται να εργαστεί και να φυλάξει τη γη όπου ζει και να διατηρήσει τη σχέση του με το Θεό. Ετσι εγκαινιάζεται

η προστασία και η αγάπη που πρέπει να δείξει ο ἄνθρωπος στο περιβάλλον και ευλογείται η ανθρώπινη εργασία.

4. Στους στ. 16 και 17 ο Θεός δίνει εντολή στον ἄνθρωπο να μη φάει από τον καρπό «της γνώσης του καλού και του κακού» και τον προειδοποιεί ότι σε αντίθετη περίπτωση θα πεθάνει. Πρόκειται για μια δοκιμασία, με την οποία ο ἄνθρωπος θα δείξει αν επιδιώκει τη θέωση μέσα από τη χάρη του Θεού ή την εγωιστική αυτοθέωση. Ο θάνατος, φυσικός και πνευματικός, είναι η συνέπεια του χωρισμού του ανθρώπου από την πηγή της ζωής, το Θεό.

5. Στο στ. 18 ο Θεός διαπιστώνει ότι ο ἄνθρωπος χρειάζεται βοηθό και έτσι δημιουργεί τα ζώα (στ. 19-20) και τα οδηγεί σ' αυτόν, για να τους δώσει όνομα. Η ονοματοδοσία των ζώων δείχνει την ανωτερότητα του ανθρώπου και την ευθύνη που έχει να προστατεύει τα ζώα. Πράγματι, ήταν έθιμο την εποχή εκείνη όποιος έδινε όνομα σε κάποιον να δείχνει την εξουσία του και ταυτόχρονα την προστασία του απέναντι του. Ο ἄνθρωπος είναι ο κυρίαρχος του κόσμου, όχι για να τον καταδυναστεύει, αλλά για να τον προστατεύει και να τον χρησιμοποιεί στοργικά και υπεύθυνα.

6. Η διήγηση της δημιουργίας της γυναικά (στ. 21-24) σημαίνει πολλά. Ο Θεός δημιουργεί τη γυναικά ως βοηθό. Ο ρόλος της ως βοηθού διευκρινίζεται από τη βαθύτερη έννοια της βοήθειας. Αν επρόκειτο για υλική βοήθεια, αυτή θα μπορούσαν να την προσφέρουν και τα ζώα (και οι νομάδες Εβραίοι το γνώριζαν). Συνεπώς, η βοήθεια αναφέρεται στον ουσιαστικότερο στόχο του ανθρώπου, που είναι η «ομοίωσις» (θέωση). Πρόκειται για βοήθεια στη ζωή και την ένωσή του με το Θεό (μετοχή στις άκτιστες ενέργειες). Και οι δύο ἄνθρωποι θα αλληλοισθουνται για να επιτύχουν το «καθ' ομοίωσιν».

7. Η γυναικά δημιουργείται από το ίδιο υλικό με τον ἄνδρα, από την πλευρά του. Αυτό για την ανδροκρατούμενη κοινωνία της εποχής εκείνης, αλλά και μέχρι σήμερα, έχει μεγάλη σημασία: η γυναικά εμφανίζεται ισότιμη με τον ἄνδρα. Η δημιουργία της δείχνει ότι χαρακτηριστικό της ανθρώπινης ύπαρξης είναι το ότι τα δύο φύλα αλληλοισθυμόνται, διαφορετικά ο ἄνθρωπος είναι ελλιπής. Ο Τριαδικός Θεός ως αγάπη και κοινωνία προσώπων δημιουργεί και μια κοινωνία ανθρώπων προσώπων. Τέλος, από αυτήν την κοινωνία θα προέλθουν όλοι οι

Εφ' νησοίς. Φορητή τοιχογραφία 1996. Λειρ Νικολάου.

άνθρωποι. Συνεπώς η διηγηση διδάσκει και την ουσιαστική ενότητα όλων των ανθρώπινων φυλών, που πρέπει με τη σειρά τους να χαρακτηρίζονται από ισοτιμία και συνεργασία.

8. Στο στ. 24 ο Αδάμ χαρακτηρίζει τη γυναικα σάρια από τη σάρια του, εξαιτίας της οποίας ο άνθρωπος θα εγκαταλείψει τον πατέρα και τη μητέρα του. Είναι σαφές ότι εδώ δηλώνεται η έλξη των δύο φύλων που ξεπερνάει σε ένταση τις συγγενικές σχέσεις και θεσμοθετείται και καθαγιάζεται το μυστήριο του γάμου ως αποτέλεσμα της αγαπητικής σχέσης των δύο φύλων.

9. Τέλος κατά το στ. 25 ο άνδρας και η γυναικα ήταν γυμνοί και δεν ντρέπονταν. Αυτό εκφράζει την αθωότητα, την ασφάλεια και την έλλει-

ψη ενοχής του ανθρώπου, λόγω της ουσιαστικής σχέσης του με το Θεό και το συνάνθρωπό του.

ΚΕΙΜΕΝΑ

1. «Άκουσε ο Μαρδούκ το παράπονο των θεών
κι έκανε κάπι σοφό για να τους βοηθήσει.
Στράφηκε προς τον Έα για να μιλήσει
και τον 'πε αυτό που σκαρφίστηκε:
Διέταξα αίμα να μαζέψουν και οστά λευκά.
Απ' αυτά τον άνθρωπο θα κάνει, αυτόν τον ίδιον.
Ναι, άνθρωπος ας είναι τ' όνομά του, αυτόν θα δημιουργήσω.
Χρέος του να 'ναι η λατρεία στονς θεούς.
Για πάντα αυτός θα τους τιμά με θυσίες...»

«Έσύ που δημιούργησες τον άνθρωπο,
του όρισες τη λατρεία για τους θεούς.
Ποτέ να μην ξεχάσει ο άνθρωπος τον λόγο σου,
γιατί αυτός είναι δικός σου, έργο των χειρών σου.»

Απόσπασμα από το Βαβυλωνιακό έπος Ενούμα Ελίς, σχετικό με τη δημιουργία του ανθρώπου (γλωσ. προσαρμογή από τον Αθ. Π. Χαστούπη, Ουσία της θρησκείας, Αθήναι 1981, σ. 20).

2. «Ο Θεός δημιουργεί τον άνθρωπο από ορατή και αόρατη φύση, με τα ίδια του τα χέρια κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση από τη γη αφού διέπλασε το σώμα και αφού τον έδωσε λογική και νοερή ψυχή με τη δική του πνοή, αυτό που αποκαλούμε θεία εικόνα· γιατί το «καθ' εικόνα» φανερώνει τη νοερή και αυτεξούσια φύση, ενώ το «καθ' ομοίωση» την κατά το δυνατό ομοίωση στην αρετή. Το σώμα και η ψυχή πλάστηκαν ταυτόχρονα, και όχι το ένα πρώτα και το άλλο ύστερα κατά τις φλαμμίες του Ωργένη.

Ο Θεός, λοιπόν, δημιούργησε τον άνθρωπο άκακο, ευθύ, ενάρετο, άλυπο, αμέριμνο, λαμπρυνόμενο με κάθε αρετή, στολισμένο με όλα τα

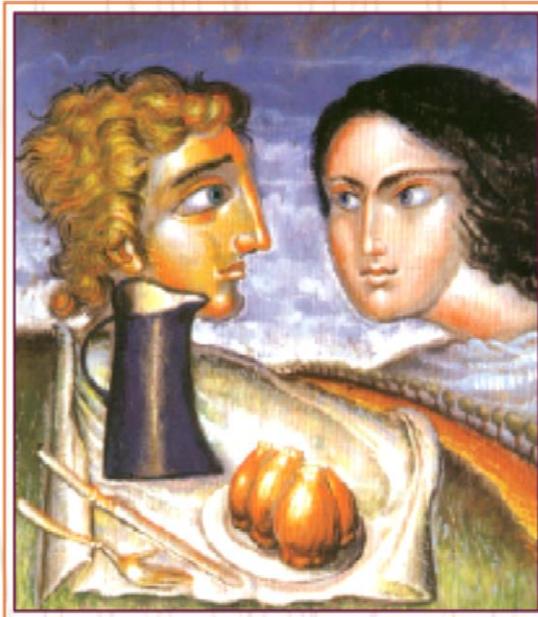
αγαθά, σαν ένα δεύτερο κόσμο, μικρό σε μεγάλο, άλλον ἀγγελο, μικτό προσκυνητή, επόπτη της ορατής κτίσεως, μόστη της νοητής, βασιλιά των όσων βρίσκονται στη γη, βασιλεύομενο από πάνω, επίγειο και ουράνιο, πρόσκαιρο και αθάνατο, ορατό και νοούμενο, μέσον μεγαλείου και ταπεινότητος, τον ίδιο πνεύμα και σάρκα, σάρκα για την ἐπαρση, πνεύμα για τη χάρη, το πρώτο για να πάσχει από τη σάρκα και να θυμάται και να διαπαιδαγωγείται, το δεύτερο για να μένει με τη χάρη στον Θεό και να δοξάζει τον ενεργέτη, να φιλοτιμείται για το μεγαλείο, να περνά εδώ τη ζωή του, δηλαδή στην παρούσα φάση, και αλλού να εξέρχεται στον μελλοντικό αιώνα, και - πέρας του μυστηρίου - να θεώνεται με την τάση προς το Θεό, να θεώνεται όμως με τη μετοχή στη θεία λάμψη και όχι να μεταβαίνει στη θεία ουσία.»

(Ιωάννου Δαμαστηνού, Έιδοσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως, 12 (26), Μετάφρ. Ν. Ματσούκα, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 151-153).

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Ποια είναι η χριστιανική διδασκαλία για τη δημιουργία του ανθρώπου;
2. Ποια σημασία έχουν οι αλήθειες του κειμένου της Βίβλου για τη σημερινή σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον;
3. Μπορούμε να συμπεράνουμε σύμφωνα με τη Βίβλο ότι η γυναίκα είναι κατώτερη από τον άνδρα;
4. Συγκρίνετε τις σχέσεις Θεού και ανθρώπου της Βίβλου με τις σχέσεις που προκύπτουν από τη μυθολογική διηγηση του βαβυλωνιακού ἑπούς Ενούμα Ελίς (βλ. κείμενο 1).
5. Σε πολλές θρησκείες ή αιρέσεις το σώμα του ανθρώπου θεωρείται κάτι κακό ή αμαρτωλό σε σχέση με την ψυχή. Διδάσκετε κάτι τέτοιο η Βίβλος; (βλ. και κείμενο 2). Στηρίζετε την άποψή σας.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Θέματα Χριστιανικής Ηθικής

Μάριος Γ. Μπέγζος

Αδανάσιος Ν. Παπαδανασίου

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

(Δ.Ε. 18 - 20)

Η χριστιανική πθική και η σύγχρονη τεχνολογία

Χαλάμε δισεκατομμύρια δολάρια για να πάψε στο Διάστημα, την ώρα που πεθαίνουν εκατομμύρια άνθρωποι στην Αφρική. Είναι πιο εύκολο να φτάσεις πια στον Άρη απ' ότι στονς συνιανθρώπους μας.

Ζοή Σαραμάγεων, Βραβείο Νόμαδ. Αιγαίνεργας 1998 ("Έγκλον Ελασθροτεκία", 22.11.1998, σ.60).

19. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

**«Αίνειτε αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν· καὶ τὸ ὄντωρ τό
ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν».**

**«Πῦρ, χάλιξ, χιόνι καὶ κρύσταλλος πνεῦμα καταγίδος,
τὰ ποιοῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ» (Ψαλμ. 148).**

Δια τῶν ἀνωτέρω σπήχων τοῦ Ψαλμωδοῦ καλούμεθα, οἱ λόγῳ θεῖῳ προκινθέντες, ἵνα μηδθὲμεν οὐρανοὺς καὶ οὐδάτα, χιόνια, κρύσταλλον καὶ καταγίδα καὶ ὑμήσιων τὸν Κεριόν, ποιοῦντες ώς ἐκεῖνα τὸν λόγον αὗτοῦ!

Καλούμεθα διηγεικῶς ὑπὸ τοῦ περιβαλλοντος ἡμᾶς καλλονῆς τῆς θείας Δημιουργίας. Καλούμεθα δμῶς εἰδοκότερον ἐνταῦθα σῆμαστον, διότι ἐπικοπεῖ δχι μονον τὸ φῶς, ὅλλα καὶ ἡ λαμπρότης καὶ ἡ δύναμις ἡ κραταία Κεριός τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, “τοῦ στεγαζοντος ἐν
διαστάσει τὰ ὑπερφα αἴτοι” (Ψαλμ. 103).

Η ἐπίλογή τοῦ τόπου τούτου ὑπενθυμίζει τὴν τοῦ Ψαλμωδοῦ εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Θεόν: “Εἰς τόπον χλόης, ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν· ἐπὶ ὄντας ἀναπαύσεως ἔξεθρεψέ με” (Ψαλμ. 22). Παρέχει εἰς ἡμᾶς ὁ τόπος ἀναψυχῆς ιδίως κατά τὴν ἡμέραν ταύτην, καθ’ ἥν τῇ σκέψῃ στρέφεται πρὸς καταπιγμόν τοῦτον καὶ βασάνων ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῆς μέγιστης πτώσεως καὶ δοκιμασίας τοῦ Γένους ἡμῶν!

Η εὐλογὸς συγκάντησις πάντων ἐπὶ τῇ θέᾳ ποταμῶν, λιμνῶν καὶ οὐδάτων πολλῶν, μάλιστα δέ τῶν καταρρακτῶν τοῦ Νιαγάρα, δικαιολογεῖ προφανῶς τὴν ἀναφοράν εἰς ὄντα, τὸ ἔχαστον τούτο σποιησίον τῆς θείας Δημιουργίας, ἡ φύσις, ἡ κίνησις, τὸ καλλονής ἡ δυναμική καὶ προπαντός ἡ μετοχή τοῦ ὅποιού εἰς πᾶσαν μορφὴν ζωῆς ὑμνήθη ἀπ’ ὄργης καὶ ὑμνεῖται δχι μόνον ὑπὸ τῶν θεολάγων καὶ τῶν ὑμνογράφων, ὅλα καὶ ὑπὸ φιλοσόφων καὶ ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν καὶ τῶν τὴν φύσιν ἐπιστημονικῶν ερευνώντων.

Ἐδοξάσθη ἀπ’ ὄργης, ὅτε ὁ Θεός «έπι θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἤτοι μασεν» τὴν οἰκουμένην (Ψαλμ. 23). Έδοξάσθη πολὺ περισσότερον δὲ ἡνη κατά τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς Δημιουργίας διεχώρισεν ὁ Θεός ἀνά μέσον τοῦ ὄντας, δηλ. ὑποκατετοῦ στερεώματος, καὶ ἀνά μέσον τοῦ ὄντας τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος» (Γεν. 1, 7). Πολὺ περισσότερον, δὲ ἀνενείχθη ἀπό τοῦ ὄντας αὐτῇ ἡ ζωή κατ’ ἐντολήν τοῦ ζωοποιοῦ Θεοῦ (Γεν. 1, 20 εξ.).

Ύμνεῖται ἔκτοτε πολυτρόπως τὸ ὄντωρ. Καὶ καταλαμβάνει κεντρικὴν θέσην εἰς τὰ λατρευτικά προπάντων καὶ ὅλαις ἐκάηλωματα τῆς εὐσεβείας τῶν ἀνθρώπων. Ὁτε δέ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ἐπεφάνη ἡ λυτρωτική χάρις τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, θάλασσαι καὶ λίμναι καὶ ποταμοί ἐλαβον εὐλογίαν πολλήν διά τῆς πρὸς τὰ ὄντατα ἀγάπης αὐτοῦ, εὐλογίαν μένονταν εἰς τὴν μνήμην τῶν αἰώνων. Ἐλαβεν εὐλογίαν προπαντός ὁ Ιορδάνης.

«Εἶδοσάν σε ὄντα, ὁ Θεός,... καὶ ἐφοβήθησαν. Ο Ιορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὄπισθι». Εάν συνέβαιναν ταῦτα ἐν Καναδᾷ, οἱ Νιαγάρας ἡθελε στραφῆ εἰς τὰ ὄπισθι, ἀκόμη καὶ οἱ ὄρμητικοι

Καταρράκται αύτοῦ. Καὶ τὸ θάμβος τῶν ἀνθρώπων θά ἦτο ἀστυγρίτως μεγαλύτερον καὶ ισχυροτέρα ἡ ὄλιγοπιστία τῶν ὀδυνατούντων νά συλλαβίουν τό τε ὑπερφυές τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ τό βάθος τῆς ἀλληγορίας: «Ιορδάνης κάτω ρέων ἐστράφη, πρός σύρανόν ἀνυψῶν ἡμᾶς» (έօρτή Θεοφανείων, Υπακοή γ' Ήδης). Οὐχὶ βεβαίως αὐτός ὁ Ιορδάνης, ἀλλ' ὁ Κόρηος καὶ Διεσπότης τελεστοιργεῖ τὴν ἀναστροφήν, πρός τό βάπτισμα ἐπειγόμενος, «ὅντα ἀναβιβάστη πρός ὑψος τό ἀνθρώπινον» (β' Εὐρήγη Μεγάλου Αγιασμού). Ήμεῖς βιούμεν τό θαῦμα διά τοῦ μετά τῆς γέννηστην ἡμέραν πρώτου καὶ μεγάλου μυστηρίου τῆς Βαπτίσεως, διά τῆς ὁποίας ἀναστρέφεται ἡ πρός φθοράν καὶ θάνατον κατάπτωσις καὶ ἀρργεται ἡ πρός σύρανόν ἀνάβασις καὶ θεώσις τοῦ ἀνθρώπου. Τό δέ ὑδωρ, εὐλογούμενον καὶ ἀγιαζόμενον, συνοδεύει ἡμᾶς κατά τὴν ἀνάβαστην ταύτην.

Απογάδει παραμένει καὶ ἡ κατάβασις. Διότι ἐλησμόντησαν κατά τό παρελθόν καὶ λησμονοῦντιν ίδιως στημέρον πολλοὶ ἀνθρώποι, ὅτι «τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τό πλήρωμα αὐτῆς· ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατουκοῦντες ἐν αὐτῇ» (Ψαλμ. 23).

Ο κατακλυσμός ὑπῆρξεν ἡ πλέον ἐπώδυνος Θεομηνία, ἡ ἔκφραστης τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ διά τὴν παρακοτήν καὶ τὴν δληγήν ἀμαρτιῶλότητα τοῦ ἀνθρώπου κατά τοὺς ἀρχαῖους χρόνους. Αναγνωρίζομεν τάς συγχρόνους θεομηνίας, ως τά μηνύματα τοῦ Θεοῦ πρός πρόληψην νέων δεινῶν;

Όχι, ώς φαίνεται. Η ἀνυπακοή τοῦ ἀνθρώπου συνεχίζεται. Η ἀπαξία τοῦ βίου. Τό ὀκάρεστον τῶν ὄρεξεων. Η ὀπρονοήσια διά τό μέλλον τοῦ κόσμου καὶ τάς ἐπερχομένας γενεάς τῶν ἀγεννήτων ὀκόμη συνωνθρώπων. Ταῦτα καὶ τά τοιαῦτα ἐπιφέρουν τάς γνωστάς ἀνθρωπίας εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς φύσεως, ἐνδεχομένως δέ καὶ ἀγνώστους εἰσεπει φθοράς, πιθανῶς μη ἀναστρεψίμους.

Μνημονεύομεν δύο ἔξ αὐτῶν, εἰς τά ὄντατα ἀναφερομένας:

- * Τὴν ἀναμενομένην τῆξην πάγων ἐκ τῆς αἰδήσεως τῆς θερμοκρασίας συνεπείᾳ τοῦ λειγομένου φανομένου τοῦ θερμοκηπίου καὶ
- * Τὴν προβλεπομένην αὐξήσιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς ἀνεπαρισείας τῶν ὄντων, με ἀνάλογον ἐπέκτασιν τῆς ἐρήμου ἐπί τῆς γῆς καὶ

τῆς παρεπομένης ἐρημάσεως, ἵτις θά καταστήσῃ ὀδύνατον πλέον τῆν ἐπιβίωσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς δεινῶς ἡδη ὑπό ἀνομβρίας πληττομένας περιοχάς, ἀλλ' θά ἐπιφέρῃ καὶ γενικωτέρας καταστροφάς.

Η τοιαύτη προεπική γίνεται περισσότερον ὄδυντρά ἐπί τῇ θέᾳ τῆς μεγαλούσυνης τόσων ὄντων ἐνταῦθα! Καὶ κατανοεῖται ως ἱκεσία διγῶντος ὁ λόγος τοῦ Ψαλμοῦ (71,6) πρός τόν Θεόν, Όστις:

«καταβίσεται ως ὑετός ἐπί πόκον, καὶ φυσεὶ σταγῶν ἡ στάζουσα ἐπί τῆς γῆς».

Εὐελπιστοῦμεν ὅτι ὁ Θεός θά προνοήσῃ καὶ πάλιν διά τόν ἀνθρώπον, θά φωτίσῃ τὴν διάνοιαν καὶ θά ἀναθερμάνῃ τὴν καρδιὰν αὐτοῦ καὶ τίν συμπάθειαν πρός τήν ἀρμονίαν καὶ τήν ὀφειλότητα τοῦ κόσμου.

(Απόστολος από ομάδα του Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου στην εκδήλωση Ομηρεύων του Κενού στην Καταρράκτη του Ναυγάρα, 29 Μαΐου 1998).

Οικολογικό: το πρώτο πρόβλημα της εποχής μας

Αν χρειαζόταν να απαριθμήσουμε τα προβλήματα του καιρού μας και να τα ιεραρχήσουμε, είναι βέβαιο ότι θα τοποθετούσαμε το οικολογικό πρόβλημα σε μια από τις πρώτες θέσεις. Πρόκειται για ένα ζήτημα που μας απασχολεί πάρα πολύ συβαρά, επειδή είναι ζήτημα ζωής καὶ θανάτου κυριολεκτικά.

Η αφετηρία του οικολογικού προβλήματος βρίσκεται στην τεχνολογία, αλλά η αιτία του εντοπίζεται στην ηθική. Η εξόντηση των ενεργειακών αποθεμάτων της γης, η ρύπανση θαλασσών, λιμνών και ποταμών από βιομηχανικά απόβλητα, η μόλυνση της ατμόσφαιρας από καυσαέρια σηματεῖν η ρύπους εργοστασίων, η καταστροφή βιοτόπων, η εξαφάνιση σπάνιων ειδών του ζωικού βασιλείου, η διατάραξη της ιαστρορροίας των οικοσυστημάτων, οι κλιματολογικές ανισμοί (φανομένο τον θερμοκηπίου, οπή του όξυντος κ.λ.), τα απογήματα εργοστασίων παραγωγής παρηγνητικής ενέργειας (Τσερνομπύλ. 1986), ο αβίωτος βίος στις μεγαλοπόλεις κ.λ.ά., είναι μερικές ύψεις του οικολογικού προβλήματος.

Η δοκιμασία των ανθρωπάνων σχέδεται, μέσω επις αερόνησης συνθήκως των σύγχρονων καταναλώσιμων. (Έργο κ. Δημ. Σκλήμη).

Η τεχνολογική αφετηρία του οικολογικού προβλήματος

Πρώτη απίστα περιβαλλοντικής καταστροφής είναι η λεγομένη Βιομηχανική Επανάσταση του 19ου αιώνα στις προτυπώμενες χώρες της Δυτικής Ευρώπης και Βόρειας Αμερικής. Η εκβιομηχάνιση αποτίτησε τεράστιες ποσότητες ενέργειας που αντλήθηκαν από το γαπάνθρακα (κάρβονο) και το πετρέλαιο. Αποτέλεσμα ήταν η σταδιακή εξάντληση των ενεργειακών αποθεμάτων της υφήλιού που παρατηρείται από τα μέσα του 20ού αιώνα, ενώ η απόθεση των υπολειμμάτων τους, καθώς και άλλων χημικών προϊόντων, χωρίς προγραμματισμό και γνώση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, είχε καταστροφικές συνέπειες.

Παράλληλα και εξαιτίας της εντατικής εκβιομηχάνισης μολύνθηκε το φυσικό περιβάλλον ανεπανόρθωτα, για πρώτη φορά σε έκταση πρωτοφανή για ολόκληρη την ιστορία του ανθρώπουν γένους. Η αιμόσφαιρα καλύψθηκε από τις εκπομπές αερίων ρύπων των εργοστασίων, το υγρό στοιχείο μολύνθηκε από τα βιομηχανικά απόβλητα και η παραγωγή βασικών προϊόντων διατροφής έχει υποστεί τη μόλυνση, με απρόβλεπτες συνέπειες για την υγεία των ανθρώπων. Επίσης η ανεξέλεγκτη υλοτόμηση των δασών ή η οποιασδήποτε μορφής καταστροφή τους δημιουργήσει και δημιουργεί τεράστια προβλήματα τοπικά, αλλά και σε παγκόσμια κλίμακα. Ακόμη, η μείωση του πληθυσμού πολλών ζώων (κυνήγι, εκμετάλλευση δέρματος ή δοντιών) δημιουργεί μια ανισορροπία με συνέπειες στο φυσικό περιβάλλον.

Η ειρηνική χρήση της πυρηνικής ενέργειας από τη δεκαετία του 1970, όπως είδαμε στο προηγούμενο μάθημα, οξύνει το οικολογικό πρόβλημα. Τα εργοστάσια παραγωγής πυρηνικής ενέργειας μολύνουν το φυσικό περιβάλλον με ραδιενέργεια απόβλητα. Αυτοχήματα προκαλούν διαρροή ραδιενέργειας με οδυνηρότατα αποτελέσματα που δεν αποτελούν πιθανότητα, αλλά είναι υπερβέβαη πραγματικότητα, όπως αποδίχθηκε με σωρεία τέτοιων περιστατικών που δεν μπόρεσαν να αποκρυφούν από τη δημοσιότητα. Τα πιο γνωστά ήταν το αμερικανικό Χάρισμπουργκ στα 1979 και το ρωσικό Τσερνομπύλ στα 1986. Δεκάδες νεκροί και εκατοντάδες καρκινοπαθείς, δηλαδή ετοιμοθάνατοι και μελλοθάνατοι συνάθροποι μας, που είχαν την αυχία να εργάζονται σε πυρηνικά εργοστάσια ή να κατοικούν σε όμορες προς τα εργοστάσια περιοχές, ήταν ο τραγικός τους απολογισμός.

Σχετικά νωρίς αντέδρασε η ευαισθησία δυτικοευρωπαίων που ύψωσαν δυνατή φωνή διαμαρτυρίας. Έτσι σχηματίστηκαν οι πρώτες οικολογικές οργανώσεις πολιτών (από τη "Λέσχη της Ρώμης" μέχρι την πασίγνωστη "Greenpeace" ή το WWF (World Wide Foundation, "Διεθνές Ταμείο για τη Φύση"), δραστηριοποιήθηκαν προσωπικότητες διεθνούς κύρους, συγκροτήθηκαν πολιτικά κόμματα (όπως οι "Πράσινοι" στη Γερμανία) και σημειώθηκαν δυναμικές παρεμβάσεις για την αποτροπή οικολογικών καταστροφών ή τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων προστασίας σε άμεσα επαπειλούμενες περιοχές του πλανήτη μας. Η Εικολησία πρωτοστάτησε στην οικολογική ευαισθητοποίηση με πολλούς τρόπους τόσο σε πανγριστιανικό

επόπεδο με το "Πλαγκόσιμο Συμβούλιο Εκαλησιών" όσο και σε διορθόδοξο με πρωτοβουλία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, το οποίο μάλιστα καθέρωσε την 1η Σεπτεμβρίου (αρχή του εκαλησιαστικού έτους), ως Ημέρα Προσευχής για την προστασία του περιβάλλοντος.

Τα αποτελέσματα της οικολογικής συνειδητοποίησης είναι πάρα πολύ ενθαρρυντικά για το μέλλον. Η βιομηχανία πήρε μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος (αντιρρυπαντικά φίλτρα, ανακύκλωση, οικολογική διαφήμιση). Η πολιτεία θέσπισε σειρά νομοθετικά μέτρα για την προστασία της περιβάλλοντος, οι ιδιώτες συσσωματώθηκαν σε ενώσεις οικολογικής πρωτοβουλίας, η παιδεία και τα Μ.Μ.Ε. συμμετέχουν ενεργά.

Απομένουν να γίνουν πολλά ακόμα, αλλά παρόλα αυτά δεν μπορούμε να μην εντυπωσιαστούμε από το ότι σε λιγότερο από μια δεκαετία (1970-1980) η οικολογία πέρασε από το περιθώριο των εναλλακτικών κινημάτων διαμαρτυρίας στο επίκεντρο της δημόσιας ζωής σε πλανητικό επίπεδο πια. Αυτό καταδεικνύει πόσα μπορεί να πετύχει ο άνθρωπος, όταν σκεφτεί ως ανθρωπότητα κι όχι ως μεμονωμένο άτομο τον εαυτό του και το εγώ του. Από την οικολογία μάθαμε πια ότι η επιβίωση είναι συμβίωση: δε ζούμε μόνοι, αλλά ζούμε μαζί όλοι.

Η θεολογική υπέρβαση του οικολογικού προβλήματος

Η Εκκλησία τοποθετείται ενώπιον του οικολογικού ζητήματος με θεολογική υπευθυνότητα. Πιο συγκεκριμένα οι απόψεις που εκφράζονται είναι οι εξής:

1. Το οικολογικό πρόβλημα είναι ηθικό ζήτημα και όχι τεχνικό θέμα. Οφείλεται στην εσφαλμένη στάση του ανθρώπου απέναντι στη φύση που επειγεί να αναθεωρηθεί στο φασ του ήθους της Εκκλησίας. Η καταστροφή του περιβάλλοντος και των πηγών του έχει ζωτική σημασία για όλους μας. Οι επιπτώσεις δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ηθικά αδιάφορες, καθώς η ζωή μας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη στάση του καθενός μας προς το περιβάλλον.

2. Η φύση δεν είναι κτήση του ανθρώπου, κατάκτησή του, κτήμα και απομικη ιδιοκτησία του. Δεν επιτρέπεται η κατάχρηση της, όλα μόνο η χρήση της προς όφελός της κοινωνίας και για τη δόξα του Θεού. Ο χριστιανός λέει "Όχι στην καταστροφική εκμετάλλευση της φύσης" και σε αυτό το σημείο συνοδούπορει με τους οικολόγους αυθόρυμητα κι ένθερμα. Πολύ σωστά έχει λεγθεί ότι "η γη και το περιβάλλον, δε μας ανήκουν όλα, τα έχουμε δανειστεί από τα παιδιά μας", καθώς οι επιπτώσεις μπορεί να αποβούν μοιραίες για τις επόμενες γενιές, αν δε ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα.

3. Η φύση είναι η κτίση του Θεού, που πιστεύουμε ως "Πατέρα, παντοκράτορα, που ιμήνιμον αδρανούς και γῆς". Εμείς είμαστε διαχειριστές, οικονόμοι, εργαζόμενοι και φύλακες της φύσης, στομφωνα με τη Βίβλο ("έργαζοθαν αδτὸν καὶ φυλάσσεν" Γεν. 2, 15). Δεν επιτρέπεται να θεωρήσει ο άνθρωπος τον εαυτό του ιδιοκτήτη και κατακτητή, αφεντικό, κύριο και κυρίαρχο της φύσης. Ο χριστιανός εδώ διαφοροποιείται από μια ακραία θρησκευτική και μάλλον θρησκόληπτη τάση κάποιων ρομαντικών οικολόγων που θεωρούν τη φύση καταλήγοντας στη φυσιλατρία, το νεοπαγανισμό (θεοποίηση νέων ειδώλων, στοιχείων της φύσης κ.λπ.).

4. Η λατρευτική πράξη της Εκαλησίας με το μνηστήριο της Θ. Ευγαριστίας εμπνέει οικολογικό τίθος. Κορόφωση της θείας λειτουργίας αποτελεί η φράση που εκφωνεί ο τερέας εκ μέρους μας: "Τὰ Σά έκ τῶν

Ο Αδάμ δίνει σημάτα στη Γᾶς
(Εικόνα του Θεοφάνη στον Άγιο Νικόλαο Ανακτορεύ των Μεσαρών, 1530)

Σὺν Σοι προσφέρομεν” (*Σὺν προσφέρομεν τα δικά Σεω από αυτά που Σεω ανήκουν*). Ο άνθρωπος ευχαριστεί το Θεό για τα δώρα και τις δωρεές Του, τη χάρη και τα χαρίσματά Του, δίνοντας πάλι πίσω στον Κύριο ό, π Εκείνος μας δωρισε. Έτσι μαθαίνουμε κι εμεις να Τον μιμούμεθα, δηλαδή να φερόμαστε με αγάπη και ελευθερία. Οπος ο Θεός δημιουργεί τη φύση ως κτίση από αγάπη (όχι από ανάργη) και με ελευθερία, έτσι ο άνθρωπος σέβεται τη φύση ως κτίση Θεού, όπος ακριβώς σέβεται τον Κτίστη της. Επιπλέον η Ειαλησία σε όλες σχεδόν τις αγιαστικές πράξεις της και τα μυστήρια χριστιανούει τα υλικά στοιχεία (ούνος, άρτος, νερό, λάδι κ.ά.) τα οποία αγιάζονται και μεταμορφώνονται μέσα στο χώρο της. Αυτή η πράξη είναι πράξη σεβασμού προς τα υλικά στοιχεία, που σημαίνει και ευθύνη για διαφύλαξή τους και αφορμή ευχαριστίας προς το Θεό.

5. Η ασκητική παράδοση του μοναστικού κοινοβίου για 2000 χρόνια και η κοινωκτημοσύνη των πρώτων χριστιανικών κοινοτήτων ενταρκώνουν άριστα το οικολογικό τήθος της θείας Ευχαριστίας στην

Ειαλησία μέχρι σήμερα. Ασκητική δεν σημαίνει να φύγουμε από τον κόσμο, αλλά δείχνει πώς μπορούμε να ζούμε μέσα στον κόσμο χωρίς να τον καταστρέψουμε άλλο πα. Οι ασκητές συμπεριφέρονται με σεβασμό προς τη φύση, τη βλέπουν ως κάπι ζωντανό, ως δώρον του Θεού στον άνθρωπο. Αυτό μπορεί να γίνει και στάση ζωής όλων μας. Πώς; Με τον ανάλογο σεβασμό προς την υλική δημιουργία, με την αυτάρκεια και την ολγάρκεια, δηλαδή να αρκούμεθα στα λίγα, τα απαραίτητα, να μη διακατεχόμαστε από πλεονεξία. Εποι εμείς θα έχουμε επάρκεια αγαθών, και η φύση θα μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες των επεργάμμενων γενεών, διαθέτοντας τα απαραίτητα αποθέματα (αισιόδος αναπτυξή).

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Ποιες είναι οι αριδες του οικολογικού προβλήματος;
2. Ποια είναι αίμερα η σύντομη των ανθρώπων απέναντι στο οικολογικό πρόβλημα;
3. Πώς μπορούν να αποτραπαίνουν οι ορατοί κίνδυνοι από την καταστροφή του περβάτισμος;
4. Πώς βιώνει η Εκκλησία το θέμα της οικολογίας;
5. “Η δυνατοκού τοῦ δινθρώπου συνεχίζεται. Η διαβα τοῦ βίου. Τό δικρέστον τῶν ὀρέζων. Η διπρόνοσολα διά τό μελλόν τοῦ κόσμου καὶ τὰς ἐπερχομένας γενεάς τῶν διγεννήτων διόριτ συνανθρώπων. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπιφέρουν τὰς γνωστὰς διωματίας ἀς τὴν πεισουργίαν τῆς φύσεως, ἐνδεχομένως δέ καὶ δυνάστους εἰσέν φθοράς, πιθανῶς μη διαστρεψίμους”. Πώς ακοινάζετε τη ρήση αυτή του Οικουμενικού Πατριάρκου;

«Κάλλιστον Κόσμος. Ποίημα
γὰρ Θεοῦ».

Θαλή του Μιλήσιου